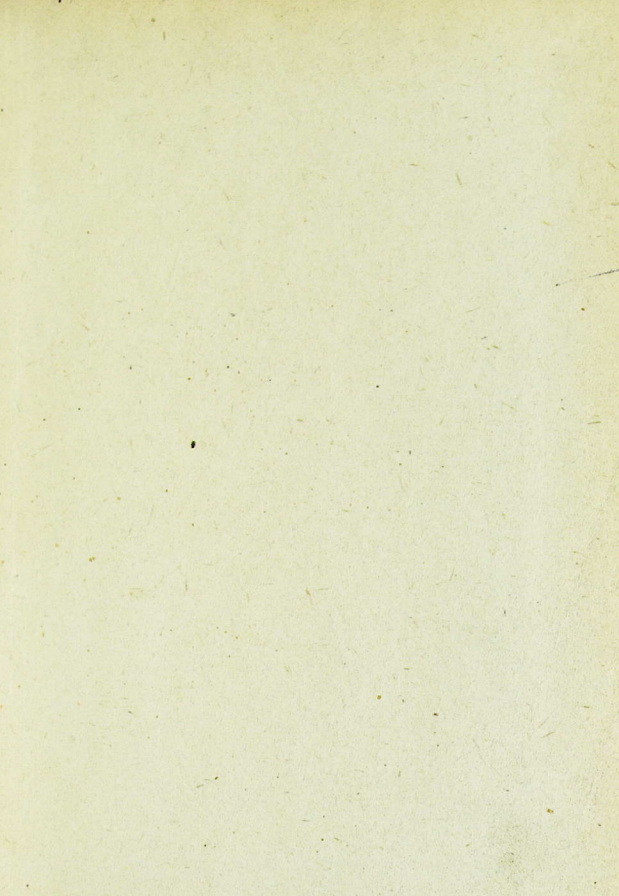

ՍԻՐՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

(Հայ և օտար զրազէտ հանճարներու իմաստով)

ԵՒ

ԵՕԹԸ ԱՆԳԱՄ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒԱԾ
ՍԻՐԱՊԻՇ... ՇԻՔ ՄԻՍԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ՎԼՊԱԿԸ

ՍԷՐԸ՝ հողիով սիրել Աստուածային տաղանդ
մըն է, տաղանդդ բաժնէ վայր առատօրէն պիտի
տայ քեզի Աստուած հաւաքայթի պէս.

Ա. ՉՈՊԱՆԵԱՆ

Ա. ԱՆՆՍՈՄԱՆՆ

... Բոլորիստեղծութեան հոյ
թեանը, նոր (վնդ) ան
ձեռքով հաւատալով, ընդ

ՔԵԶԻ...

«Սիրէ զիս անկեղծ անբիծ լոյս սէրով,
«Որ՝ քեզ սիրեմ սիրաբուլիս սրտով ... :»

Յ. Ղ. Մ.

ՍԷՐԸ՝ երկնքի սիրտն է՝ սիրոյ մէջ երկինք գրէք... :
ՇԵՅՔՍՐԻՐ

ՍԷՐԸ՝ 9000 տարուան մանուկ մըն է. մանուկի միամիտ
մաքուր սրտով սիրեցէք ձեր սիրուհիները ... :

ՎԻԴԹՕՐ ՀԻԿԾ

Տպագր. Յակոբ Փափազեան, 3 Միտան Սուլաբէս, Գահիրէ

1936

423

ՍԻՐՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

(Հայ և օտար գրագէտ հանճարներու իմաստով)

ԵՒ

ԵՕԹԸ ԱՆԳԱՄ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒԱԾ
ՍԻՐԱՊԻՂԾ... ՇԻՔ ՄԻՒՍԻԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ՎԼՊԱԿԸ

Սէրը՝ ինքիւ սիրել Աստուածային տաղանդ
մըն է, տալանդը բաժնէ վաղը առատօրէն պիտի
տայ քեզի Աստուած հաւատարմի պէս.

Ա. ԱՆԱՆՆԱՆ

Սէրը՝ ինքիւ սիրել Աստուածային տաղանդ
մըն է, տալանդը բաժնէ վաղը առատօրէն պիտի
տայ քեզի Աստուած հաւատարմի պէս.

Ա. ՅՈՊԱՆՆԱՆ

ՔԵԶԻ...

«Սիրէ զիս անկեղծ անրիժ լոյս սէրով,
«Որ՝ քեզ սիրեմ սիրաբույի սրտով...»

Յ. Ղ. Մ.

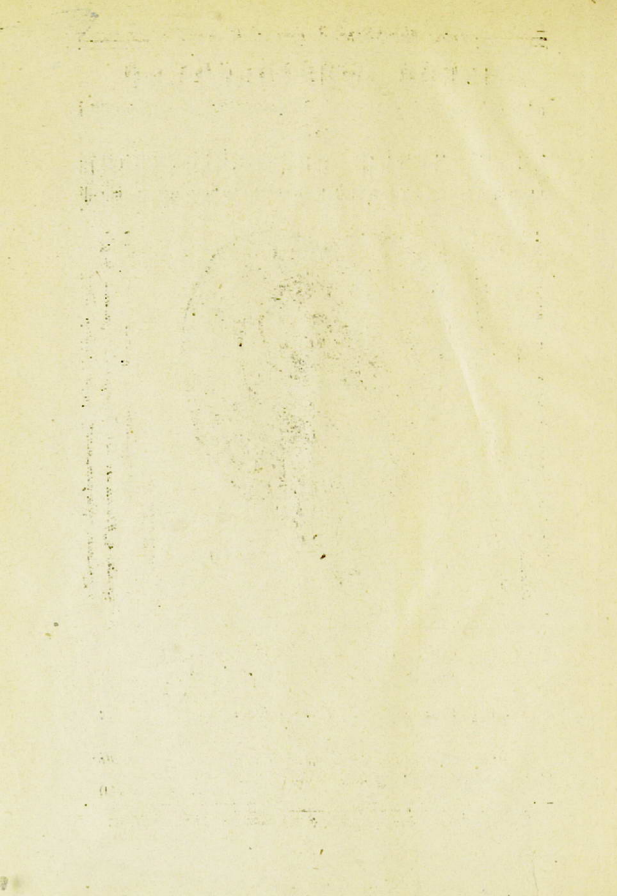
Սէրը՝ երկնքի սիրտն է՝ սիրոյ մէջ երկինք դրէք...
ՇԵՅԳՍԱՐԻՐ

Սէրը՝ 9000 տարուան մանուկ մըն է. մանուկի միամիտ
մաքուր սրտով սիրեցէք ձեր սիրուհիները...

ՎԻԳԹՈՐ ՇԻԿՈ

Յաղաքի Յակոբ Փափաղեան, 3 Միտան Օուարէս, Գահիրէ

6/245
A

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Փ Ո Ւ Ա Ն Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն Ի

Ի հարկէ ամէն գիրք իր մէջ վեհապան՝ հոգի մը ունի որ կը խօսի իր հետ հաղորդութեան մէջ մտնողին լուռ ու մուկ լեզուով . . . :

Ու այս գրած գրքոյկս՝ ծաւալով գրիչով և հոգիով պըղտիկ . . . Բայց զինք սիրողաց և ընթերցողաց ցոյց պիտի տայ մեծ անմահ վեհապան՝ հոգիները . . . որոնց սիրոյ սկիհ սրտերնուն խորէն պիտի ցայտեն անրիժ լոյսի պէս սիրոյ խորհուրդները . . . :

Եւ որուն միջոցին ալ պիտի խօսիք սատանական սագրանքներու սանձուած սիրապիղծ սրիկայի մը իրական վիպակը:

Ի ցիւ թէ օգտակարութիւն մը բրած ըլլայի գիրքս սիրողաց ընթերցողաց՝ հպարտ պիտի զգայի ինքզինքս՝ հայրենիքին սէրով զրահուած արդարութեան դրօշակը ի ձեռին պարտականութեան պատնէշին վրայ սպասող՝ և թշնամեաց հանդէպ ատելութեան կրակով բորբոքած զինուած զինուորի մը պէս ալ ուրախ . . . :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Դ. ՄՈՌԱԼԵԱՆ

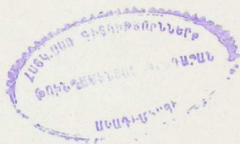
ՔԵԶԻ ԿԸ ԶՕՆԵՄ...

Անկեղծ ազգայնականի անրիժ սէրով հոգիդ տագրուած՝ ազնուականի հայ արիւնը երակներուդ մէջ օղողուած՝ ամուրի արի քաջարի հայ երիտասարդ . . . և պատուախնդիր դեռափթիթ կոյս կոկոն ազնուատոհմ վարդաղջիկ հայուհի . . . քեզի ձեզի կը ձօնեմ այս գրութիւնս:

. . . Եղբարազդ անմեղ խաբուած՝ ձեզի պէս չքնաղ հայուհիներու սիրոյ սկիհին ներշնչուած՝ ու արի վեհ հայ անուան գիմակով այլասիրուած սիրապիղծ սրիկայ մարդհրէշի մը հանդէպ՝ ատելութեան կրակով բորբոքած հոգիովս գրած գրուագիները ձեզի կը նուիրեմ . . . որ դուք պիտի վառէք վաղը՝ սէր Աստուծոյ տաճարին ջահը՝ որուն լոյսով ալ վառելով՝ հայ ընտանի օճախին սրբազան հոլըր . . . : Կարգացէք և պատասխանեցէք՝ թէ որ օգտակարութիւն մը ունեցայ ձեզի՝ ինքզինքս հպարտ և վարձատրուած պիտի զգամ:

ՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆ Ղ. ՄԱՐԿԱՆՅԱՆ

ԵՕԹԸ ԼԱՆԳԱՄ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒԱԾ ՍԻՐԱՊԻՂԾ... ՇԻՔ ՄԻՒՍԻԻ ԵԳԻՊՏԱԶԱՅՈՒ ՄԸ ԻՐԱԿԱՆ ՎԻՊԱԿԸ

Ա.

«Աստուած սէր է» պարտին արք (էրիկ մարդիկ) սիրել զիւրեանց կանայս (ղիրենց կինը) իբրև զիւրեանց մարմին, որ սիրէ զկին իւր զանձն իւր սիրէ:

« . . . Զի՞ աչ ոք երբէք ասեայ զանձն իւր, այլ սնուցանէ և զգարմանէ զնա:

«Կանայք հնազանդ լերուք արանց ձերոց (ձեր ամուսնուն) որպէս և վայել է ի տէր: Կանայք ի զարդ խոնարհութեան ակնածութեամբ և զգաստութեամբ զարդարել զանձինս. մի ի հիւսս ոսկեհանս ընդելլելու և ալս մարդարտով, կամ ի հանդերձս պանծեալս, այլ ի պատուոյ վեհութեանց, զի այն է հաճոյ առաջի Տեառն» . . . :

Պօղոս Առաքեալ

Պօղոս առաքեալին թելադրանքով մէջ բերում մը ըրի առնելով Ս. Աւետարանէն աղօթք երկու տողը՝ ան սիրապիղծ երեքմնի սեռերուն համար՝ որոնք «Սէր Աստուածը» ուրանալով՝ թիրախացն ընտանի Ս. յարկը զժոխքի կը վերածեն, ամուսնութիւնը չոկ տրուփանքի մոլուցք նկատելով (թէ որ կարելի է ըսել

շուէնի պէս) . . . որուն մէկ իրական վիպակն է՝ որ պատմեցին քովս՝ և ես ալ իրր Նոյեան հաճապետական՝ նահատակուած ընտանի բոնի մը տարագիր տատրակի մը ձագը ըլլայի . . . կարծես այդ տեսակ մարդ-հրէշ գիշատիչ անգղներուն խէնչու թեան ժեսթին հոգիս վրդոված՝ կրկին վրէժխնդիր գրիչս իրաւունքի արդարութեան համար պայքարող գրիչս . . . ձեռքս առի գրելու սոյն փոքրիկ գրքոյկս ալ՝ իցիլ թէ օգտակարութիւն մը ունենայի կարգացողներուն մասն «վրէժ» — միլիոն հոյ նահատակներու արեան փոխ վրէժ» գրած առաջին գիրքիս՝ որ զգացումէ մը մղուած գրեցի՝ տառապանքի դառնութեան բաժակը ցմբուր խմելով գինով . . . այն ժամանակը «տառապանք» — երես 86 — խորագրին տակ այսպէս գրած եմ.—

«Քրիստոս, Յոր երանելին, մարգարէն Ս. Երեմիայ,
«Շօշափեցին քեզ սիրեցին՝ հայերն ալ նոյնը անս
«Ու ես ալ սիրեցի քեզ՝ կը սիրեմ տանջանք

ու տուայտանք»

«Ա՛խ, միակ գրիչս՝ անուցանենք արեան ծով մե-
լանէդ ո՛վ . . . ԶԱՌԱՎԱՐԱՆ»

Ու արդարութեան և իրաւունքի սեղանին վրայ
ողջակիզուած զոհերու արիւն ըլլար նման չարչարեալ
արդարութեան համար խոչնալ Քրիստոսի արիւն-
նին պէս անբիծ գրիչիս անուշիկ . . . անած արբեցած՝
կրկին պիտի խօսի զինք սիրողին հետ . . . այո ան-
գամ ալ կրկին՝ իմաստուններուն վեհ հանճարներուն,
գիտուններուն, առաքնանքներուն՝ սիրոյ ցոլացուցած
նշոյլը մարել ուղող մարդ-հրէշի մը պատմութեան
լեզուով . . . Ըայց ո՛վ կարծիք է Աստուածային սիրոյ
արշալոյսով ճառագայթաբաժակ Նոյեան ընտանի Ս-
յարկին օճախը մարել՝ որ այսպէս մարդ-հրէշները

պիտի մարեն հայ ընտանի բոյնին արեւը . . . : Եւ ո՞վ
կարող է մանկ ի ծնէ ազգայնականի մը սրտէն, հո-
գիէն ազգասիրութեան սրբազան հուրը . . . վէստեան
կոյսերու հանգոյն սրբուհի նահատակ մայրի մը ձեռ-
քով վառուած սրաին խորանէն կախուած բուրվառին
կրակը . . . որ կը ծխայ խոռնկի և կնդրուկի բոյրով
անուշ՝ վերայիչել տալով նահատակ ծնողքին ողջա-
կիղման և միլիոն մը նահատակներու եղեռնական կա-
մաւոր պատարագը ցնդին հայոց՝ որ Աւետարանի Ա.
առաքեալներու և սաղմոսերգուներու բերնով իսկ
արտասանուած՝ ու իրական պատկերը տեսած է այս
տողերը դրող պատուաւնդիր Թափառաշրջիկը . . .

«Իսկ ի հեղման է արեան ձերոյ մարտիրոսաց
«հոտ անուշ բուրեաց ի յերկինս՝ և հոտոտեցաւ
«Տէրն . . . ի հոտ անուշից ընդ կամաւոր պատա-
«րագս ձեր» :
.

(Գիրք «Վրէժ» երես 37)

Ու ո՞վ կարող է մարել՝ պատանեկան թարմ տա-
րիներու հասակին մէջ՝ սրտին վրայ դրօշմուած՝ նա-
հապետական վեհ հայ ընտանիքի մը վերապրող վտա-
րանդի զաւակի մը հաւատքին, յոյսին, սէրին սրբա-
զան բոցերը . . . որ զգայական զօրութեան զրահով
զինուած մաքին ուժի մարտնչութեամբ, մաքառումով . . .
վառ պահել կ'ուզէ . . . :

Եւ ո՞վ կարող է մարել՝ մարտիրոս մայրի մը ըն-
տանի օժախէն վառած՝ պատանի զաւակին սրտին
կրակը . . . ջահավառ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչին խոր-
հախօրհուրդ տաճարին անուան տառապող անմահին
նման՝ խորվիրապներսւ խողխողումները, վիթխարի
կռիւները, անլուր տառապանքները, Ֆիդիքական չար-
չարանքները, սատանայական սաղրանքները, նախան-
ծի խանձերը, տարագրութեան տուայտանքները, վտա-

բոնի վայելանքները, աքսորութեան զրկանքները . . .
չեն կարող մարել:

.
Ու ահա՛ այդ սիրոյ անշէջ հուրը և անմահ հայ
ցեղին ընտանի օճախին կրակը մարել, մոխրացնել ու-
ղող այլասերած մարդ-հրէշի մը վիպական է որ պիտի
պատմեմ ձեզի սիրելի ընթերցող՝ և ալ աւելի ձեզի
ամուրի սեռեր — աղջիկ և տղայ — որ պատմիչն ալ
ինծի ըսաւ թէ՝ «լաւ մտիկ ըրէ ամուսնութեան այս
տուամը՝ որ դուռն ալ դեռ ամուրի ես, վաղը պիտի
ընքանաս կեանքի նամբան, փեալի՞ց քե ծաղկալից . . .
նամբան՝ Աստուած գիտէ:

Ք.

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՊԱՐ ՍՐՃԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՈՒԷՃԷ

«Պառ-սրճարանական գոլէճ» . . . ըսի՝ վրաս չի
խնդաք՝ տարբերութիւնը շատ չնչին բան մըն է
իրականութեան մէջ՝ քանի որ «գարոցական գոլէճը»
իւր փոքրիկ աշակերտները ունի յոյսի նշոյլը զիրենց
գրասեղանին վրայէն կը ցոլայ — որ բոլորս ալ այդ
գարոցին յոյսի նշոյլէն վառուած ենք . . . նոյն
սեղանն ալ պառ-սրճարանը ունի, որուն շուրջը
հաւաքուած թէ «բոլիթիքոս»ները և թէ սրճարանի
«հերոս»ները . . . և թէ ալ Օմար Խալեամի
վարդապետութեան դաւանող «կեր, տրբ և
ուրախ լեր» . . . ի աշակերտները՝ բազոսային խնկար-
կու քուրմերուն պէս երգիչներ: Ապացոյց, գարոցին
գոլէճի աշակերտները զիրենց աշխարհագրական, պատ-
մական, վիպական և այլն՝ գիրքերու վրայ գլուխին
կախած՝ բաց աչքերով . . . երազներու կարմիր լոյսով

չլացած թիթեռնիկի պէս՝ կամ ըսենք սիրերգակ սո-
խակի մը պէս կը թռչին կոյս կոկոն վարդերու թոյ-
րէն բոյրէն սիրարըշիւ... դէպի անհունը: Սրճարա-
նական պառ գօլէճի փոքրիկ աշակերտներն ալ...
գիրտորու հաւասար գլուխներ գտնելով, սեղանին վրայ
գլուխ գլխի տալով, է՛հ... մանաւանդ թէ որ քիչ
մըն ալ նոյնան հայկական գինի Արարատեան մրու-
րով... կամ անգլիական ուիսքի՝ կամ գերմանական
փրփրայի Մունիխի պիրա, կամ ֆրանսական գոնեաք,
կամ պէլճիքական վերմուտ, կամ իտալական ֆօրնէ,
կամ թրքական օղի և կամ յունական Մէտաքսէս
գանուի այդ սեղանին վրայ... Ինչպէս գրիչին բե-
րանը բացող մելանը... և շիշերուն մէջ լուր ու
մունջ ներհող այդ անմահական թէ... մահացու հե-
ղուկ ըմպելիները, երբ որ յիշեալ փոքրիկ... պատա-
նի աշակերտ երուն փորը մտնէ՝ կարծես հոգեբանա-
կան վերլուծութիւնով Սողոմոն իմաստունին փոխուէին...
— կամ ըմպելին մարդը փոխելով — լեզունին կը
բողբուի... ու այլեւս թէ որ դուս գրիչ ունիս գրէ
խօսածնին՝ և թէ որ գլուխ ունիս մտիկ ըրէ ըսած-
նին... որոնք խմողները պահ մը առաջ գետ բառ
մը խօսիլը իսկ կը շուարէին... ահա բազոսային
խնկարկու քուրմերուն պէս ողորմական Սատուած-
ներու գահը կը բարձրանան... Աշխարհը կոթմանե-
լով ու շինելով, որ ըսել կուտայ այդ անմահական
հեղուկը, գինովներու գանկերը գրգռելով... փոխելով:

.

Ու կեանքիս պայքարին մէջ ըմբիշամարտի կռի-
ւով... Ինկայ ու ելայ՝ յաղթեցի ու յաղթուեցայ...
Ի խնդիր պատառ մը հացի՝ ա՛խ այդ հացը՝ որուն քով
շատ կայ՝ բայց բերան ու ախորժակ չիկայ ուտելու...
և միւսին քով ալ հաց չիկայ՝ բերան և ախորժակ կայ
ուտելու... :

Եւ տարագրութեան տառապանքի ցուպիս յենած նախ սխնամութեա՝ պարգեւած մարդկային իրաւունքի, տունէ տեղէ, ծնողքէ, հայրենիքէ զրկուած, ի խնդիր պոռնկացած քաղաքականութեան դեւ դիւա- նագէտներու, մեծ դահիճներու նիւթական սին փա- ռաց չահերու . . . — կարծես թէ վաղը չպիտի սատ- կին՝ անիծուած օձի պէս՝ ճանկ մը հողով կշտանա- լով . . . պատերազմի միջրոպը ցանկելով դեռ փառք և գահ ոսկի գանձ կը փնտռեն . . . մեր բերնին պատա- ռը գողնալով անիծեալ դեւ դիւանագէտները . . . «Մի շեղիր գրիչս»:

.
.

Եւ իմ ալ բերնիս պատառը գողնալով . . . ի խըն- դիր պատառ մը չոր հացի . . . բոլոր արհեստներու բովէն, հնոցէն, սալէն, մկրատէն, տեղեկահէն, կապա- պարէն անցալ . . . միշտ կուրծքիս վրայ պահելով սի- րասուն գրիչս . . . : Ու այսօր ալ «պառ-սրճարան գո- լէճի» մը . . . տնօրէնութեան բաժինն ալ ինկած է ե- դեր կեանքիս . . . այն ալ բուրգերու տշխարհին մէջ արեւաքաղաք գողտրիկ «Գանիրե»ի ծոցը . . . որ կը գրեմ այս վայրկեանիս այս գրքոյկս՝ յոր և նման Պրուսոյի նահանգին պատկանող ծննդավայրիս «Զէն- կիլէր»ի Մեսրոպեան վարժարանի այն երանելի օր- ուան դպրոցէն շրջանաւարտ ելած պահուս հրաշքեւ- րու մայրաքաղաք Գահիրէի վրայ գրած «Յովսէփի դե- ղեցիկին» երազը վերլիշելով — որ կարծես այսօր կ'իրականանայ — բայց վաղուան ալ գաղտնիքը կայ՝ որուն ծոցը թափանցել Աստուծոյ տրուած է կ'ըսէ Սօգումոն իմաստունը իսկ . . . :

Բայց մեզի ի՞նչ վաղուան գաղտնիքը, ձգենք տի- եղերքը ստեղծող «Տէր»ոջ, վաղուան աւելի՞ծուածը թէ մեր կեանքին ի՞նչ պահած է դեռ վաղը . . . արեւ թէ

ամայ... այդ ալ Աստուած պատան թող խորհի՛ հոգս...
այդ մեղի չի պատկա իր:

*
* *

Այն գիշերը շաբաթ գիշեր էր՝ պառ-սրճարան
դուլէճիս... յաճախորդ փոքրիկ աշակերտներս...
ուրախ էին որ վաղը կիրակի է, գոնէ օրուան աշխա-
տանքի յոգնութենէ զերծ պիտի մնային՝ պէտք էր
քանի մը հաս ճրկկել...: Խեղճ կարսոնները ուրախ
են այս շաբաթ գիշեր՝ քանի որ շատ պախճիճներ պի-
տի առնեն... թուրակի պէս կառսոններուն լեզուն
ալ բացուած է.— էտ վուսքի մողի սօտա... էյվա՛
տիյօ Մարթէլ գոհաք... տիյօ օփ Ամսթէլ պիրա...
էտ փոթիրի պիրա Փիրէմիտ... Նին Հելլետայի աղ-
գայնակաւ ի անմահ հոգի լեզուն, Եգիպտոսի բոլոր
հանրային զայրերու մէջ — պառ, սրճարան, ճաշարան,
գարեջրատուն և այլն վայրերու մէջ կը շրջի...
խնդրի չէ որ տէրը, վարիչը իթալացի մը է, ֆրան-
սացի մըն է, հայ մըն է կամ արաբ մըն է... կար-
ծես բովանդակ ըմպելիներուն լեզուները յունարէն
հասկնային... որու փորի մէջ որ մտնէ յունական
ազգայնականի հոգին ալ միասին ներսը մտ ելով...
Աթինայի հռչակաւոր «բոլիթիքոս»ներուն պէս կ'սկը-
սին ազգայնականալ՝ մին զին վէնիգէլոսը փառաբա-
նելով, միսը սինեօ Սուսուլինը փառաբանելով ու
միւս սեղանին վրայէն ալ ներկայ օրուան հերոս
հեր Հիթլերը կը փառաբա են ըսելով թէ — ինքզին-
քը Աստուածներու կարգին դասած արիւննուշտ կար-
միր սուլթա... Համիտին գիշատիչ ընկեր վիլհելմ քայ-
զէրին 65-70 միլիոննոց զերման վին ու վսեմ մեծ
քայքայուած ազգը մէկ սիրտ մէկ հոգի հաւաքեց՝ ար-
դարութեան զրահով զինուած «Պողպատեայ Սաղա-
ւարտներու» մէջ... աշխարհի խաղաղութեան ձիթե-

նիին ծառին արմատը կրծելով չորցնել ուզող՝ ի չափ
դրամին... ձիթապտուղին համար... ծառը չորցնել
ուզող Եհովային անիծած անիծապարտ հին հրեայ ազ-
գը՝ որ քաղաքին մէջ՝ որ ըլլան՝ այն քաղաքը անբա-
րոյականութեան միջոցով ցանոգ... և այն քաղաքին
քնիկ ազգաց՝ և հիւրընկալ ազգաց առեւտրականներուն
չահու աղբիւրները չորցնող... հրեայ ազգը՝ դուրս
հանեց գերմանական վեհ ազգին անմահ հոգին՝ կրկին
յաղթանակի պատենչին վրայ սուսառնեցնելով... որ
Ֆրանսական ազգն ալ կ'ուզէր այդ գերման ազգայ-
նականի հոգին — փոքրիկն հայ Կիլիկիոյ որբուկ
վեհ հոգին պէս... կենսունակ արիւնը ծծել... տ-
ղանեակի ձագին սրտէն արիւն ծծող օճին պէս... :

Ու գաւաթները զիրարու կը զարնեն կեցցէ՝ Հիթ-
լէր... կեցցէ՝ Մուսսուլին աղաղակներով... որոնց
քովէն, սրտէն, հոգիէն կարծես նոր ազգայնականի ա-
րև մը կը ցոլայ՝ պոռնկացած աշխարհի քաղաքակա-
նութեան մուկ մթնոլորտին վրայ... գերազնիւ Ե-
գիպտոսի վեհ քաջարի ազգայնականներուն և արաբ
ժողովուրդին ալ հիացումի առարկայ եղած... :

Ու յանկարծ պառ-սրճարան գոլէճիս... դուռը
կը բացուի՝ արաբ տղայ մը նորին վեհ. ֆուտատ թա-
գաւորին և իշխանազուն Աստուածատուր գեղեցիկու-
թեան շնորհքով ու շողով օժտուած վեհ. ֆարուք
Սաատ իշխանին լուսանկարները կը ծախէ, յանկարծ
տեսնալուն պէս՝ սեղանի մը վրայ՝ գինարբունքի
խորխճանքով ուրախ կոչնականները՝ բաժակները
պարկեցին կենացնէն՝ վեհ. ֆուտատ թագաւորին և
գերազնիւ իշխան ֆարուք Սաատին, որուն արդարա-
գատ մականին ասկ անխտիր ազգիւր ազատութեան
արեւին շողը կ'ըմպեն, ղուարճանալով։ Ու այս տողե-
րը գրող վատրանդի, աքսոր, պանդուխտ հայն ալ

Ն. Վ. Բարեխան Զուռա Ա. բազաւորը եգիպտոսի
 եւ Վեհապառուքեան գեղանի դեռափրիք
 շառաւիղը Իշխան Զարուհ-Սաաշի՝
 որուն սիրասուն սոխակի դայ-
 լայլը պիտի լսին շունչեն՝
 սիրոյ խորհուրդներու
 բոյրով . . . :

ներու կարկուտախառն անձրևներ, չեն կարողացած՝
թոյրը ու բոյրը փխել . . . :

Ու հայկական դաստաեղանի պատմի՞չը լսեմ թէ . . .
հայկական գինարբուհի բազոսային քուրմերէն մին
լսեմ . . . Սրճարան-պուռ գոյէճիս փոքրիկ աշակերտ
յաճախորդներէն մին սկսաւ պատմել այս գրական
վիպակն որ կը գրեմ . . . : Եւ Հայր Աբրահամի մը
փառքին տիրացած՝ նահապետական ծեռնի հայրիկի
մը քմծիծաղանքի փայտը չրթներուն վրայ՝ ստնկ քիչ
մըն ալ գլուխը բռնած . . . բերանը բացաւ ըսելով.—

Աղբար, աղբար . . . ամէն ազգ զիրենց ներսնեւ
բով, զօրավարներով, տիկտադուներով և թագաւոր-
ներով կը պարծենայ, մենք ատոնց քով ինչով պիտի
պարծենանք . . .

— Մեր ընտանեկան վեհօւթիւնով ըսաւ մին՝ որ
վարժապետի մը կը նմանէր:

— Հա՛, հա՛, ըսաւ միւսը՝ կաթի պէս Լիբանան
օղին կուլ տալով ու լեզուն ստնկ լզելով . . . մեծ պա-
տերազմը այդ քու ճառախոսած «վեհօւթիւնդ» ծօ-
վարժապետ խաֆալը . . . մոխիրոթեան վերածեց . . .

— Ու երրորդը Օրար գոնեակի գոյնով կարմրած
պատասխանեց.— Այո՛, այո՛, հիմակ այլասերած չիք
միւսի հայեր շատ կան . . . որոնց փրբը անօթի գըը-
պանին ծակ . . . գործերնին է անմեղ ազջիկ եր խա-
բել. անոնց արիւնջով կշտանալ . . . վրայ բերաւ կար-
ծես ոյժ տալով խօսողին ու չորրորդը ձեռքը վերցնե-
լով՝ տեսէ՛ք ըսաւ մատները ցոյց տալով՝ ամէն մա-
տերնիս մէկ է . . . այլասերածին քով ազգասէրը կայ,
չարին քով բարին, մութին քով լոյսը . . . որ միւս
լոյսը կը փառաբանուի՝ արդարութիւնը կը փնտռուի,
և բարին կը պաշտուի . . . հակառակ որ իմ բարեկա-
միս տղան այս ձեր ըսած չիք միւսիւ այլասերած փի-
ճերէն էր . . . որ շատ օճախներ մարեց՝ բայց ես ալ

դաւաններ ունիմ, որոնք օճախ վառած են հասկցա՞ք աղբարներ, ըսելով պատմեց գոլէճիս փոքրիկ . . . աշակերտներէն մին, հատ մը եւս ճնկելով անմահական հեղուկը՝ գլուխը գրգռելով, ուղեղը ողողելով . . . սկսաւ պատմել, որուն ամփոփումն է՝

«Այս սատանայի ձազը պզտիկուց յայտնի էր արդէն ինչ բարի ծաղիկ ըլլալը, 8-10 տարեկան հասակին մէջ դպրոցէն դուրս վաճառեցին, շունի պէս փողոցները կը թափառէր, վերջը Մէլքոնեան, Մաթէոսեան ֆապրիքաները օրական 4-5 դրուշով աշխատելու գնաց, վերջը ելաւ, շուկայի գրականութիւնը սորվեցաւ, հայրէն Ա. Բ. Գ տառերը դեռ հազիւ հազ կրնայ գրել քանի մը քառ ֆրանսերէն սորվեր է. «ես ֆրէրներու գոլէճէն ելած եմ» ըսեր է առ ու ա՛յն կողմը. . .»

Վերջապէս 20-22 տարեկան հասակին մէջ դատարկագործներու դասը լաւ սերտած . . . մարդկային շոշորթի շողով խամածիկներու գայլի աւետարանը գոց ըրած . . . «չիք միւսիւ»ի զգեստով տրտաքին կերպով կարծես տղամարդ մը, ներքնապէս հրէշատիպ անլարոյական, անհարագիր, անառակ սրիկայ «փին» մը . . . մարդկային կենցաղավարութեան պատմութեանն անտեղեակ՝ հայերէն իր մայրական գրականութեան և գիրի ու գիրքի ու պատմութեան մասին գաղափար մը իսկ չունեցող այս խամածիկը . . . Եգիպտոսի մէջ լոյս տեսնող ֆրանսական օրաթերթ «La Bourse Egyptienne» — Լա Պուրս Էժիբսիէն - թերթը ձեռքը կամ գրպանէն անպակաս ընելով . . . Փարիզի մէջի բժնակիրներուն և փողոցները մուրացիկներուն խօսած ֆրանսերէնի տասնի բաժանումով ինը քառորդը իսկ խօսիլ չգիտցող այս «չիք միւսիւ»ի մարդկային միտէ շոշորթը . . . գոլէճականի անունը գրպանի ֆրանսական թերթին հետ պտտցնելով . . . զառնուկի մորթով գայլը՝ խեղճ արհեստաւոր հայրի.

կին հացով փորը կշտացնելով մայրիկին տուած ջու-
րով հոգին զովացնելով այդ անիծուած անառակ լա-
կոտը . . . իր նման, ըսենք թէ՛ իր ձեւէն «չիք միւս-
սիւ» ի գգեստէն խաբուելով աղջկան մը սիրտը կը
գրաւէ :

Ի զուր հայրիկին, մայրիկին, ազգականներուն
խրատականները ըսելով թէ՛ դեռ գուն քեզի հաց
ճարելու գործ մը չունիս ի՞նչպէս պիտի ամուսնա-
նաս . . . : Բայց «սեւը սապոնը ի՞նչ ընէ, խնթը խը-
րատը ի՞նչ ընէ . . . ի» իմաստը մարմին տուած այդ
անառակ տղուն դիմակին վրայ փակած ի գո՛ւր խը-
րատներ :

Ու վերջապէս պատուաւոր ծնողքին վրայ խօսք
մը չի գալու համար հարստիք կ'ընեն «չիք միւսսիւն»
պսակելով, հարսը տուն բերելով՝ 5-6 հոգիին վրայ
հարս մը աւելնալով . . . ու տարի մը վերջը փոքրիկ
երախայ մը եւս աւելնալով . . . 8-9 հոգի երեք սեն-
եակներու մէջ, ահա ձեզի ամուսնութիւն՝ որ խուս-
վութեան կը փոխուի :

.

Ու այս սիրապիղծ մարդ-հրէշին քաբացած սրտին
խղճի ձայնը խեղդուած, ու զգացումը ու խիղճը փո-
շրացած . . . սատանայական սաքրանքներու ոգին փորը
կը մտնէ խամածիկը հրահրելով՝ դէպի գործի կը մղէ՝
Աստուածային սիրոյ ընտանի գրախտները գոփոքի
վերածելով . . . ու քայքայելով :

Աղանեակի փետուրով գիշատիչ դիակակեր
անգղը՝ սոխակի պէս հարսը ու սիրասուն անմեղ 3-4
ամսուան երախան խաբելով կը համոզէ իր կինը՝ 25-
30 ոսկիի զարդեղէնները, մատանի, ապարանջան, օ-
դեր ու փոքրիկ երախային նուէր բերուած գլխարկին
վրայ կարուած 20-30 դահեկաննոց ոսկիները ու փոք-
րիկին վիզը կախուած ոսկի խաչը և շղթան ծախելով

կ'երթան Փարիզ, իբր հոն բնակելու և աշխատելու ու նոր ընտանի բոյն մը շինելու ալաւօսա . . . կահ կարասիներով:

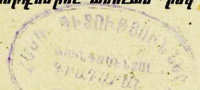
* * *

Ու Փարիզ են: Բայց Եգիպտոսի մէջ «Լա Պուրսը ձեռքը ու գրպանը պատող «շիք միւսիւն» Փարիզի մէջ բեռնակիր ալ չի կրնար ըլլալ . . . այդ գիտցած Ֆրանսերէնով՝ ու կարծես թէ Փարիզ կոչուած քաղաքն ալ ոսկիներ հալեցնելու հոգի մը եղած ըլլար . . . 30-40 եգիպտական ոսկին շատ շուտ կը հալի՝ ոսկերիչներու բովին մէջ հալեցուցած ոսկիին պէս՝ պչրուհի փարիզուհիներու սիրտսուն շունչին հետ շողիտնալով . . . :

. . . Ու «կարիքը կ'ստեղծէ» կ'ըսէ հանճարը, և այս մարդակերպ հրէշը՝ մարդկային առաքինութեան ծիրանիէն մերկացած, բարոյական նկարագրէ քայքայուած, փարիզցի տխրահռչակ 60-70 աղջիկ կին իգական սեռերու արիւնը խմող մարդահրէշ «շիք միւսիւ» Ֆրանսացի «Լանտրիւ»ի մը պատմուճանը հագած . . . թուլթակի կեղծ-պիղծ լեզուով՝ սոխակի գոյնով փետուրով՝ զիւնց բնական պանդոկին մէջ իսկ մըջիւնի պէս վխտացող «միս» ծախող Ֆրանսուհի մատըմուռղէլի մը կը մօտենայ . . . փափուկ «միս»ին զմայլելով . . . ու հարս և երախան մոռնալով . . . շունի պէս անոր քծնելով:

Եւ մի քանի գիշերներ բացակայելով ու խաբելով հարսը ըսելով թէ պատրուակ գտնելով — «արհեստ սորվելու գիշերուան դասընթացքի կ'երթամ . . . այս ինչ ժամուն թէ որ չիգամ, ինծի մի սպասէ՛ պառկեցէք . . . և այն»:

Եւ այդ բացակայ եղած գիշերները՝ հայ վեհ աղբին պատուաւոր երիտասարդներու անուան իսկ կա-

բօտէն վառուող ֆրանսուհին . . . իր «միս» ծախած պանդոկին մէջ՝ որսը ոտքը եկածի պէս ուրախ . . . «չիք միւսիւ» հայու մը հետ «մեղրալուսինը» կ'ողջունէին Նգիպտոսէն գացող «հազար և մէկ գիշերներու» հուրի-պարիկներու հեշտանքը վայելելով . . . :

Եւ ո՞վ գիտէ ինչ կ'երազէր այն գիշերները լըքուած հորսը՝ իր փոքրիկ երախտն սրտին սեղմած յուշիկ յուշիկ քնանալով . . . որ նոյն պանդոկին մէջը, միւս սենեակի մը չորս պատերուն մէջ, ողորմակաւ աստուածներու քուրմ-քրմուհիներու պէս՝ տուփանքի մոլուցքէ արբշիւ . . . ջահալառ Փարիզին գիշերներու ծոցը . . . սէ՛րը կը փառաբանէին թէ սէրը կը պղծէին . . .

Կամք պէտք էր Փարիզի մէջ աշխատելու և ընտանիք մը պահելու համար դրամ չահելու, մանաւանդ այն ալ այստեսակ սրիկայ գազաններուն համար՝ որոնց համար կինը զոյգ մը գուլպայի արժէք ունի . . . թէ որ հիննայ կը նետեն՝ նորը առնելու համար . . . :

Ու այս անխիղճ, անգութ, անստուգած, աննկարագիր, անկրօն, անպատիւ, անտուկ փիւնը . . . իր հարազատ մօքուր կիւնը, և իր հայրութեան անարժան խղճի խայթէ, սիրոյ զգացումէ չորցածին փոքրիկ զաւակը . . . երեսի վրայ ձգած՝ թէ որ կարելի է ըսել ըստ երեւոյթէն դատելով՝ «անօթի, ծարու, պատառ մը հացի պուտ մը ջուրի կարօտը քաշել տալով . . . » պանդոկին գաղտնի սենեակներուն մէջ խէնչչութեան, լկտիութեան տիղմին մէջ ինկած՝ հեթանոսական ցընձուհիներու հանգոյն հեշտանք սփռող գաղիուհիին հետ սէրը կը պղծէ . . . միանգամայն ալ սէրը փառաբանելով ինքզինք խորելով . . . :

Ու այս հայ անուան գառնուկի մօրթով այլասերած վագրը . . . գոյլի խորամանկութեան խօսքերով սիրոյ աղամանդներ թափելով ֆրանսուհին սիրտը

գրաւելու համար ըսելով թէ «Եգիպտոսի մեծահա-
հուստ կալուածատէրի մը որը մնացած տղայ է, իր և
մայրիկին բաժին կալուածները հօրեղբայրը գրաւած
է, իրեն համար 200 ոսկի գրամատան մէջ պահ դըր-
ուած գրամը առած՝ Փարիզ եկած է արհեստական
վարժարան մտնելու արհեստ մը կամ դերձակութիւն
կամ շապկագործութիւն և կամ մեքենագործութիւն
սորվելու, ու բաւական սորված ու յառաջացած է մի
քանի ճիւղերուն մէջ...? բայց գրամը հատած է,
5000 ֆրանք ալ որ պահած էր Եգիպտոս վերադառ-
նալու համար, ան ալ գողցած են... ու հիմակ քեզ
տեսածիս պէս քոյրս ու մեռած սիրած սիրուհիս
միտքս ինկաւ... ու քեզմէ բաժնուիլ չեմ ուզեր ան-
քու գութիդ, գուրգուրանքիդ, գեղգեղանքիդ ղուր-
պան... :

Ու այս «միտ» ծախող փարիզեան գեղուհին՝ որ
շատերուն գուրգուրանքի «քոյր» եղած է... ու այս
ինկած «բող»ին — վրան բաց խօսքով... այս ինկած
«միտ» ծախող պոռնիկին սրտին խորանէն դեռ մա-
քուր ընտանիքի մը փափաքին կանթեղը վառ կը
պլպլայ... այս սիրապիղծ մարդահրէշին խօսքերէն
խտրուելով, կը յանձնէ հոգին, կեանքը ու քսակը...
հինգ հազար ֆրանքին տեղը տասը հազար ֆրանք
տալով՝ որ երթայ Եգիպտոս սորված արհեստին ճիւ-
ղին վրայ խանութ մը բանայ՝ գործը յաջողութեան
մէջ դնելէն յետոյ, 5-6 ամիս վերջը՝ նամակով մը
զիրեն կանչէ որ Եգիպտոսի մէջ տուն տեղ ըլլան ըն-
տանիք կազմեն... և այլն :

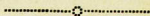
Ու առաւօտեան առաջաստի սենեակէն մեղրա-
լուանի ճառագայթները ողջունող նորապսակ ամուսնե-
րու պէս կը բաժնուին, փարիզեան գեղուհիներու
Պարմրաշուրթ մեղրածորան համբոյրներու տակ՝ սէ՞րը

փառաբանելով թէ սէրը պղծելով . . . :

. ,

Եւ պղծուած սիրոյ պոռնիկին անկողինէն ելլելով՝ սիրապիղծ սրիկան . . . լլկած ու լքած երեսի վրայ ձգած իր կնոջը և անմեղ փոքրիկ երախային քով կը վերադառնայ՝ կրկին խաբելով խեղճ թշուառուհի կինը ըսելով թէ.— Այս գիշերուան արհեստիս դասին ճիւղերը յատ էր՝ մինչև լոյս այդ ճիւղին հետեւեցայ՝ կրկին դեռ բան մը չի հասկցայ . . . ու անօթեցայ՝ դեռ բերանս բան մը դրած չեմ, ախորժակս ախօր Եգիպտոսի մէջ եփած փիլաւիդ պէս աղուոք փխլու մը կ'ուզէ . . . շուկայ երթամ Սենի ծովափունքէն որսացած աղուոք իւղը ճերմակ բաղեր կը ծախուի եղեր Գահիրէի լորամարգիններուն պէս թարմ, քանի մը հատ բերեմ խաչէ, ջուրին վրայ ալ փիլաւ մը շինէ, արաբական հատիկ հատիկ փիլաւ մը . . . և շի՛ մըն ալ հռչակաւոր «Morso»ի գինի բերեմ, քէյֆ մը ընենք . . . ըսելով՝ խեղճ կնոջ կոտրած սրտին սիրոյ սկիւնին մէջ՝ նման կեղծաւոր փարիսեցիներու լեզուի թոյնը՝ սիրոյ նեկտարի գոյն տալով . . . Յուգոյի համբոյրով մըն ալ ի հարկէ՝ արցունքով ծածկուած կնոջ երեսը՝ և փոքրիկ անբաղդ երախային երեսը լիզելով շուր՝ . . . շուկայ գնաց որս բերելու . . . : Ի զուր սպասեց անարժան ամուսինին գալստեանը՝ որ հաց և կերակուրի բաներ պիտի բերեր ի զո՛ւր . . . :

Ու լոյսէ փախչող ջղջիկի մը պէս՝ թռչուն բաղբերելու դացիոյ մարդ-հրէշը՝ ինք գիշատիչ անգղ աղաւի մը պէս սեւցած սրտով, սեւցած հոգիով կը թռչի ալ չի վերադառնար, բարոյապէս մեռած, նկտրադրէ մերկացած, մարդկային անունէ մահացած . . . սիրապիղծ «չիք միւսիւ» մարդ-հրէշը . . . :

Պ.

ՆՄԱՆ ՍԻՐԷ ԶՆՄԱՆՍ

ԶԵԶԻ ՀԱՄԱՐ . . .

Պատմութիւնը անողոք է, և անոր մէջի անմահ հանճարներուն դրօշմած իմաստներն ալ անքննելի . . . :

Վիպակիս սիրապիղծ սրիկային սոխակի սիրոյ դայլայլէն խորուող անմեղ առաջին կինը՝ ի հարկէ՝ դադանին սրտին սիրածը չէր՝ բայց ստորին մարդուն տէ՞րը ինչ է որ, յարդի մը կամ լուցկիի մը բոց . . . որ վառելը և մարիլը վայրկենական է :

Ինչպէս որ քսի «պատմութիւնը անողոք է» անքննելի՝ անոր թերթերը մարդկային կեանքի հայելիներ են՝ որուն մէջէն կը ցոլայ՝ անխտիր աղքատի և հարուստի դասակարգի բաժանումով, անոր մէջ կ'երևայ «ազնուական, միջոկ, ստորին» դասակարգեր՝ երեք կարգի բաժնուած՝ որոնք ի հարկէ ամէնքն ալ իրենց նմանները ունին սիրելիք, որոնց մասին պատմութիւնը կ'ըսէ — «նման սիրէ զնմանս» . . . :

Արեւին տակ դադտնի բան կա՞յ . . . ո՞վ կարող է ինքզինքը խորել՝ և ի՞նչ կ'արժէ «չիք միւսիւ» ի հովերով թռչիլ՝ միտքով, քսակով, գլուխով դատարկ . . . և խորել անմեղ աղաւնետկի պէս կոյս աղջիկներ՝ ու արիւնը, պատիւը և ոէրը ծծելով . . . լլկել ու լքել :

Ո՞րու ըրած և գործած կ'ըլլայ այս ոճիւրը՝ թէ իրեն և թէ աղջկան չ'ըլլա՞ր, արեւին տակ ամէն բան յայտնի ըլլալէն վերջը :

Նմանապէս երբեմնի այն ինքնահաւան ու չփո-

ցած աղջիկները՝ (որ վերջը պիտի կարգաւք) ի զո՛ւր՝
իրենց ծնողքին խրատներուն կուտ չի տալով՝ սպա-
նիական դղեակներ կ'երազեն . . . :

Ու օրին մէկն ալ՝ տափանքի մոլոցքէ գրգռու-
ուած . . . իր նման իր արիւնը սէրը սիրտը կրողի մը
կ'իյնայ . . . սպանիական դղեակներուն ծոցը իշխան-
ներ երազելով . . . երազադիւթ սիրարբշիռ :

Եւ երբ որ տափանքի հուրը մարած է սրտին
մէջէն լուցկիի մը բոցին պէս լոյս տալով . . . :

Ու երբ որ «մեղրալսւս»ի վարագոյրը բացուե-
լով . . . արեւի լոյսին ճառագայթներուն տակ ծոցը
պառկողը կը տեսնէ որ՝ ոչ թէ իշխան մը՝ այլ իշ-
խան երուն ու ազնուական և միջակ մարդոց վասա-
կարգէն ալ վար . . . ստորին ծառայի մը սէր ունեցող
կապիկի նման մէկու մըն է սիրտը և՛ . . . ծոցը բա-
ցեր . . . ո՛ւ յա՛դի և լուցկիի չափ իր սրտին սէրի
լոյսն ալ մարած կ'ըսէ խորհուրդներու մէջ թաղուած
«սէրը կոյր է . . . եղեր» :

Բայց դուն կոյր ես . . . հպարտութեանդ բար-
ձունքներէն վար ինկար՝ քեզի պէս ստորինի մը գիր-
կը . . . որուն համար ազնուական գրագէտ պատմագէտ
հանճարները ըսած են «նման սիրէ զնմանս» . . . :

Ե.

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ”ՇԻՔ ՄԻԻՍԻԻ” ՄԱՐԴ-ՀՐԷՇ ՄԸ

ԿԱՄ . . .

ՔԻԶ ՄԸ ՎԻՊԱԿԱՆ ՍՈՒԱԿԻ ՓԵՏՈՒՐՈՎ ԱՆԳՂ ՄԸ

«Քիչ մը վիպական ըսի» տակից վերջը՝ թէ որ
կարելի է ըսել քիչ մը զրոական լեզուով պիտի գրեմ
պատմիչին պատմածները ամփոփելով, քանի որ պատ-

միշը պառ-սրճարան գոլէճիս սեղանին վրայ նստած քիչ մը շատ ճնկեց . . . Թոթովախօս աշակերտի պէս՝ որուն քառերը միմիայն գոլէճին տնօրէնը կարող է հասկնալ . . .

.

*
* *

Ամառուոն հորիզոնին ծոցէն ցայտած լուսնկայի գիշերով՝ սպասող սիրունիի մը սէրով . . . Ի դուր սպասեց՝ խորուող եղբարազդ հարս կինը՝ իր անարժան սրիկայ տմուսիւնին, և լքուած 6-7 ամսուան երախտան իր հրէշտիպ . . . անարժան պապային վերադարձին՝ որ զիրենց սնունդ պիտի բերէր՝ Յուդայի համբոյրով մատնելէն վերջը . . .

. . . Եւ ի դուր օրերով գիշերներով սպասեց իր անարժան տմուսնուն գալստեանը լքուած կինը լալով . . . ան երբեմնի կարմիր վարդանման երազներու ծոցը ծփծփացող շփացած շիրին աղջիկը . . . «չիք միւսի» սիրականին սպասած երանելի տրեւոտ օրերուն գիշերներուն պէս . . . որ իր աննման սիրական սիրահար չիք միւսիւն . . . իր շիրին շրթունքներու հեշտանքի գիւթանքէն սիրարբշիւ . . . աղաւնեակի ճագի մը պէս՝ եկածին պէս գիրկը կը նետուէր . . . մեղրածորան շրթունք՝ երբ՝ չիք միւսիւ սիրականին շրթունքներուն տալով . . . սիրոյ երանութեան նեկտարը ծծելու . . . գիրկընդախառնումի հաճոյքով, նման սիրոյ Ատտուածուհի Աստղիկայ՝ որ իր սիրոյ Աստուած Վահագին կ'սպասէր . . . վարդի մը փունջ ճեղքը՝ իր աննման սիրոյ թագուհիին նուիրելու . . . սիրունիին սէրը գրգռելով . . . և ան ալ իր սիրականին հոգին կախարդելով . . . որոնք արփաւէտ սէրը կը փառաբանէին . . . կ'ըսէ հանճարը՝ գրական և իրական:

.

Ու մարդ-հրէշին լլկած, լքած, յօշոտած եղերաւ բազդ խաբուող կինը ամէն բան իմացաւ: Եւ օտար ապականած մթնոլորտի մէջ Փարիզի հանրատան համբաւով պանդոկներուն միոյն մէջ իր անօթի, անլեզու, անմեղ երախային հետ կարապի մօտեան ողբերգը երգելով ուզեց ինքնասպան ըլլալ, հապա իր սրտէն փրթած զաւակը . . . :

Ու բարոյապէս ինկած հոտած՝ այդ պանդոկին մէջի իր պառկած սենեակ թէ անարև, մութ խցիկին լոյսը մարեց՝ Աւագ Ուրբաթի գիշերուան տուամբ խաղալու . . . :

Եւ յուշիկ յուշիկ անուշիկ հրեշտակի մը քունը քնացող սրտակտոր զաւակին մօտեցաւ՝ հերոսունի անմահ Շաֆի մը քաջագործութիւնը գործեմ ըսելով՝ նախ զաւակը սպաննել՝ նման տրիւնուշտ մեռելատիպ շանսատակ Համիտին դահիճներու գազանային կիրքէն սուրէն ազատած զաւակին պէս . . . և ինքզինքը սպաննել:

Բայց այս զոհերը ոչ Համիտական դահիճներու և ոչ ալ Թաւաթական դիւանար գանկերու զոհն էին . . . այլ իր միտէն ու արիւնէն մարդահրէշի մը զոհը պիտի ըլլային, սատկելիք սրիկայի մը զոհը . . . :

Ու կամաց կամաց անշուկ քայլերով մօտեցաւ իր քնացող երախան խեղդելու ու վերջն ալ ինքզինքը պատուհանէն վար նետելու . . . վերջ տալու այս կեանքին որ մեռել կենդանի զոհ եղած էին ալիւս:

Բայց ի գո՛ւր երբ խելակորուս գլուխով ցիրուցան մազերով՝ կատաղի մատակ առիւծի մը պէս խոյացաւ զաւակին, ձագին վրայ լափելու, խեղդելու . . . ուժասպառ ինկաւ երախային առջև՝ երբ իր վեհ մանուկին ձակտին վրայի ցօլացող լոյսը՝ որդեսպաննուած թեան ոճիրով թունաւորուած անգիտակից մայրիկին արտասուածօր լացող աչքերը պահ մը կուրցուցին . . .

հրաճք մ'էր արդեօք որ տեղի կ'ունենար Փարիզի ապականած երկնքին տակ, հայ մայրիկին անբիծ սէրը կը մարմնանար . . . :

Սոսկաց մաման ետ ետ երթալ ուզեց . . . շուարած ի՞նչ ըներ՝ աչքերը կուրացած էին . . . հեղեղանման թափած արցունքներու կաթիլներէն տաքցած արթնցած երախան հրեշտակի աչքերը բացաւ . . . վոքրիկ թաթիկները երկարեց մա՛ մա՛ . . . հառաչով մը՝ մայրիկին կուրծքը կը փնտռէր որ անօթի էր . . . ու ելաւ ծունկի վրայ նստեցաւ լացող կոյր մայրիկին ցրցքնած մազերէն բռնեց՝ կարծես ըսել ուզելով .—

— Մ'ամա՛ . . . մամա՛ . . . ես ի՞նչ յանցանք ունիմ որ ինծի ապաննել խեղտել կ'ուզես . . . ինչո՞ւ ինծի աշխարհ բերիր . . . և ինչո՞ւ զիս անօթի կը պահես . . . Ա՛խ, մա՛ . . . գթայ ինծի մա՛ . . . գթայ . . . Ա՛խ անօթի եմ մամա՛ :

.

Ու գորովագուլթ խնկաթ մամային կոտրած սիրտը պոռթկած՝ խելակորոյս օրգիկորուս մօր մը նման մա՛մա՛ . . . պոռացող ճչող երախային վրայ խոյացաւ՝ կարծես կոքսուած և գտնուած սրտակտոր զաւակը ըլլար՝ լալով կուրցած աչքերը՝ լոյսը կորսնցուցած և շոյափելով բռնեց երախան մայրական տաք համբոյրներու քերմութեան տակ կուրծքին սեղմեց, օրերէ ի վեր անօթի մնացած թշուառուհի կնոջ՝ անունդէ հիւթէ հեղուկէ կաթէ քամուած ծիծերը բացաւ, ու չորցած կեռասի նման պտուկը երախային բերանը տըռաւ կաթ թէ արիւնը ձծելու . . . անլոյս կուրցած աչքերը դէպի երկինք բարձրացնելով ու պոռալով . . . —

«Ո՛վ գերահզօր ամենակարող տիեզերքի ստեղծիչ Տէր Աստուած՝ լոյս լոյս տուր աչքերուս . . . ու գոնէ գթայ սա երախային օրուն արդարութիւն և իրա-

ւունքի վրէժը քու կամքէդ կախում ունի» . . .

Ու երկնից անէծքները դժոխային կրակները թափէ սիրապիղծ մարդարէշ անարժան զիս լիկող լէոդ ամուսինիս վրայ . . . որ մնզի այսպէս զոհելով երեսի վրայ ձգեց՝ ու հարսասիքին քօղս ու նաբօտի շողը դեռ ճակտիս վրայ՝ փոխան ուրախութեան արցունքի ցօղերով պղծեց . . . ու աստուածային սէրդ իսկ պղծելով՝ սա պահուս պոռնիկներուն ծոցը մտած՝ կատղած գազանի մը պէս՝ անօթի գայլ վագրի մը պէս . . . գարշապարները համբուրելով դմակը կը լիղէ . . .

Ո՛վ տէր լոյս տուր աշացըս . . . լոյս՝ և «գատարա ինձ դատաստանի իմոյ» . . . յանցաւոր սիրապիղծը ո՛վ է անոր գլուխը փշրէ երկնառատ շանթի կայծակի կրակով . . . ու այդ գլխին մարմինին վրայ ռետիչ որդերը տեղացուր . . . թող այդ կեանքը գէշ — լէշի պէս որթնոտի . . . գիշատիչ դիակակեր անգղներուն օգուաններուն կեր ու կերակուր ըլլայ այս աշխարհի վրայ տեղ ու անուն շունենայ . . .

Ա՛խ լո՛յս տուր աշացըս լո՛յս . . . Ը՛հ՛հ . . . հ՛ . . .

.

Ու լիլած, լքուած, խարած կինը՝ իւղը մարած կանթեղի մը պէս՝ գետին ինկաւ մարեցաւ . . .

*
*

Առաւօտեան արշալոյսին՝ պառկած խցիկին փոքրիկ պատուհանէն արեւի ցոլք մը ներս մտած՝ կարծես լալով աչերը կուրացած եղերաբաղդ կնոջ աչքերուն լոյս բերած ըլլային . . . Դման հրաշափառ Ս. Յարութեան արշալոյսին՝ որ լալով աչքերը կուրցած Ս. կոյս Մարիամ Աստուածային աչքերը կը բանային . . .

Եւ երբ որ արթնցաւ մաման, ա՛հ երա՞զ էր արդեօք՝ որ զինք կը կարծէր թէ իր երախտն խեղղած

մեռցուցած էր, և ինքնասպան եղած էր . . . Ու երբ լոյս ի լուսով տեսաւ խցիկին կիցը քաշուած քնացած երախան հրեշտակի յոյսի նշոյլ աչքերը կը բանար մա՛ . . . մա՛ . . . պոռալով, Ա՛հ զա . . . ւա . . . կ . . . ւ՛մ՛ . . . պոռալով մատակ առիւծի մը պէս ցիրուցան դլխու մազ բոշերը ցցելով՝ կորսուած և դաճուած ձագուկին վրայ խոյացաւ . . . համբժրեց համբժրեց համբժրեց . . . տրոփող սիրտը հեւացող կուրծքը հանդարտեցուց՝ . . . երբ կուրծքին վրայ սեղմեց՝ համբոյրներու ջերմութեան տակ մարմնացող, և լուսավառ մամային երեսները, ծիծերը ճանկող խնդում երեսով երախան, թափած աղի արշուճներով սիրապիղծ մարդահրէշ ամուսինին կեղծ-պիղծ սէրին կրակը, այրուած սրտին մոխիրներուն հետ մարած էր . . . :

Իսկ իր սրտակտոր սիրասուն զուակին — «Սէրը սրին լոյս տուած» էր . . . : լալով՝ կուրցած աչքերը բացուած էին :

Զ.

ՓԱՐԻԶԷՆ ԵԳԻՊՏՈՍ

Յուդայի համբոյրով՝ սիրապիղծ շիք միւսիւ մարդ-հրէշ ամուսինը՝ լլկած, լքած կինը, ու լոյս աշխարհ բերած անմեղ երախան խաբելով . . . սիրասուն սոխակի լեզուով կեղծ թութակի շարժառիթով ու գիակակեր գիշատիչ անգղ ուրուրի փետուրով թռած դացած էր . . . փոխան լորամարդի և Սէնի ծովափունքի բաղերէն բադ բերելու . . . բադի պէս թռչելով հասած էր «Փարիզէն Եգիպտոս» . . . :

Աղեքսանգրիոյ՝ համայն Եգիպտոսի և գողտրիկն Գահիրէի նուաճանգիստը՝ Ֆրանսական դրօշակ կրող՝ Մարսիլիոյէն եկող հսկայ Ֆրանսական նու մը քարափին մօտեցած, իր խարիսխը նետած՝ ճամբորդները դուրս կ'ելլեն՝ մշտաւառ եգիպտական ուրեւին ճառագայթներէն շող-շող կեանք ու հնչտանք ստացող՝ ամերիկեան թուրիսթներու պէս՝ ծովափունքին վրայ տատանող հսկայ շոգենաւէն մակոյկներ ցատկելով դուրս կ'ելլէին։

Ու փարիզեան ալամօտա «չիք միւսիւ»ի զգեստով մէկը դուրս ելաւ, պեխերը ածիլած կապիկի դէմքով... վագրի ծնօտով, վագրի ճակատով, օձի աչքերով... և «Թշուառներ»ու անմահ հեղինակ «Վիքթօր Հիւկօ» մեծ հոնճարին աւիւնարօր գրիչը կարող է նկարագրել անխիղճ «Ժալէր»ին վայրենիի դէմքին նման դէմք մը առնելով — վագրէն, գայլէն, յուշպապարիկէն, իժէն, քարէն մօանիկներ... այս տեսակ անիծեալ, աւատտուած, սիրապիղծ մարդ-հրէշ «անհատ»ի մը կերպարանք տալ՝ որուն անունը պատմութեան մարդկային կեա քերու հայելի երեսն վրայ քանդակուած է «Մարդ-հրէշ»... :

Բայց՝ մեծ վիպասան-փիլիսոփայ Վիքթօր Հիւկօի խօսած լեզուն խօսիլ ուզող՝ Մարսէլիոյ քարափին բեռնակիրներուն չափ կրթութիւն, ուսմունք, նկարագիր չունեցող այդ սրիկան, հայ վեհ անուան տակ ծպտուած փիճը... (փիճը այսինքն հայերէն վիժած — փիճ — բառը գործածելս՝ քիչ մը գրական լեզուին պատիւ չի բերեր, բայց ալեհեր պատմիչին չաա գործածած բառը ըլլալուն ես ալ երբեմն պիտի գործածեմ «փիճ»ութիւնը... թող ներուի)։ Ֆրանսական լեզուն կոտրելով «չիք միւսիւ»ի մարդու կերպարանքով այդ միսէ, ոսկորէ, ստորին արիւնէ խամածիկը...

կամ քինախնդիր ազգայնականի հոգիովս խօսքս քեզի ուղղելով՝ որ պատմիչը կ'ըսէ որ Գահիրէի մէջ ես՝ այս պահուս՝ կրկին հայ աղջիկ մը խորհելով կեղծ, պիղծ, Յուդայի համբոյրով սէրով հայուհին թունաւորած ես, ծնողքը որ քու խէնէշութեանդ տաճմնեքէն տեղեակ եղած են չեն ուզած որ քեզի պէս մարդ-հրէշ մը, սատանայի ձառք մը զիրենց ընտանի օճախը մարէ . . . ու անիծուած սրիկայ գազան, թերեւս խեղճ աղջիկը խարելով առաջուց լիկեր ես . . . որ այլեւս քեզմէ չի բամբուկ մինչև պսակի մը արարողութեան շըրջան . . . չէ՞ — ըստ անմահ Քամուռ Քաթիպայի խօսքով «դու անտրիւն ճպուռ» . . . սրիկայ հրէշ, այդ մարդկային դէմքովդ ստորնացած գազան՝ որ ազգին պատմութեան տեղեակ ես, որ անմահ հայ դրագէտ իմաստուն պատմագէտ հանճարները՝ թարգմանաբար կը ներկայացնեն մեզի գիտնալու համար թէ ի՞նչ է կեանքը, սէրը, կենցաղավարութիւնը. նկարագիրը և առաքինութիւնը . . . :

Ո՞ր պատմութեան կը թոյլատրէ որ Աստուածային սէրը պղծեա, և ընտանի յարկերուն մէջ սողալով իրք անիծուած օձ մը . . . կեանքեր թունաւորեա:

— Ո՞ր ազգաց պատմութիւնը, թշուառները, Մինտօրը, Վերթէ՞րը, Օթէլլօն, Ֆառլսթը, ընտանի դրախտը, հայ տունը, գերազնիւ գրագէտ րանաստեղծ հայ հանճարներու, Ահարոնեան, Զօպանեան թէքէնայ, Պէշիկթաշլեան, Պէրպէրեան, Դուրեան, Սիամանթօ, Զարգարեան, Ալիշան, Նար Պէյ, Խորենացի, Նտրեկոցի, Շնորհալի, Աստուածաշուհի, Խրիմեոն, եւլի . . . որո՞ւն գրիչը կը թոյլատրէ որ Աստուածային սէրը պղծեա՝ հրէշատիպ գազան՝ ասոնցմէ գոնէ առ կարգայ՝ թէ որ կարգալ գիտեա՝ «Լա պուրս»-ը գրպանդ պտտցնելով կեղծ պիղծ թութակ մը չե՞ս . . . սոխակի դոյն ու փետուրով երեւցող գիշատիչ դիւ-

կակեր սեւ սիրտ սրիկայ . . . :

— Եւ «Ժալէր» իր անունը, գոնէ չէ փոխուած բայց դու ո՛վ այլասիրած փին . . . (և նմաններդ) հայ անմահ վեհ անուններէն, Կարապետ, Յակոբ, Գէորգ, Յովհաննէս, Մկրտիչ, Մանուկ, եւլն. սրբոց դասը անցած հայ անուններէն սոսկացիր վրասդ կրելը՝ ու անունդ փոխելով պատմութիւնը քեզի և քեզի պէս այլասիրած «փին»երուն չէ՞ կարող անուն մը դառնել, ձեզի արժանի անիծուած Մարդ-հրեւ . . . :

Իցիւ թէ այս պահուս ձեռքդ ըլլար այս գրքոյկս կարդայիր՝ բայց արդեօք հայ պատմական գրական անմահ լեզուէն տեղեկութիւն ունի՞ս, որ հայ բանաստեղծը դարերու ծոցէն կը պանծացնէ ի սփիւռս աշխարհի գրականութեան թագուհի հայ գիրը ըսելով

«Ո՞ր բուսաւոր, ո՞ր օրէնքներ,

«Կը պատուիրենք թէ մի սիրեր.

«Ազգիդ օգուսն ու բարիքներ,

«Սիրոյ գահն է յերկինս ի վեր» . . . :

— Կեցցե՛ք սէր եւ միութիւն,

— Կրեմք մի սիրս, մի արիւն:

Բայց այլասերած փիներուն քով՝ արիւն, սիրտ, ազգութիւն կո՞յ . . . ո՛վ անմահ բանաստեղծ, հայ քնարերգուի Ս. Պերճ Փոփազեան:

Չեմ յուսար որ քեզի պէս այլասերած «փին»երը անմահ հայ գրականութեան մեհնանի ջահալաւ հանձար քուրմերու սիրոյ գիտութեան ուսմունքի սկիւնէն հաղորդուած ըլլան՝ ֆրանսերէն թերթ մը գրպանը պտտնելով, ձեր ոչնչութիւնը՝ բանդէրի փոխելու պատրուակով, ո՛վ տգէտ տմարդու ի քնտխաբէութիւն՝ ինչ ստորնութիւն գործել կուտաս . . . :

Եւ կամ տար Աստուած այդ հրաշքը, այդ քու սիրածի պէս խաբած եօթերորդ թշուառուհի սի-

բուհիկդ ձեռքը հասներ կարգար ու հասկնար՝ և խանդակաթ ծնողքին խօսքը ըմբռնել ու քաջն Վարդանի աղջիկան պէս շնորհալի Շուշանիկին հայու ազնուականի արիւնը բորբոքած պոռայ երեսիդ թքնելով . . . այսպէս փիճ անիծուած սիրտայիղծ մարդ հրէշ . . . ըսելով և քեզի՝ իբր պատուի գող չունի մը տեղ դնելով խայտառակ չինել քեզ լքելով — որ ամուսնանալէդ մի քանի ամիս վերջը՝ դուն գինք լլկելով պիտի լքես.— սիրտայիղծ փիճ, ինքզինքս հպարտ պիտի զգայի աշխատութեանս և ծախուած դրամիս փոխան հազարներ շահածի մը նման ալ վարձադրուած, պիտի զգայի . . . երբ որ այս բարի լուրը առնէի՝ ըսելով թէ գոնէ մարդ-հրէշի մը զազանային կիրքէն հայունի մը ազատեցի» . . . :

Ուշադրութիւն ազնուատոհմ հայունի կոյս աղջիկներ, այդ տեսակ «չիք միւսիւ» այլասերած փիճեր . . . պատիւի գողեր շատ կան հիմակ կ'ըսէ պատմիչը, երանի թէ այս դրքոյկս այդպէս ձպտուած մօլթ մտքերու լոյս տար, մտնելով հայ ընտանի Ս. յարկէն ներս, և սիրոյ ջահակիր առաքինութեան ռահվիրայ՝ դրազէտ հայ և օտար ազգաց (անբիծ սէրը, անկեղծ արուեստը ցեղ չունի) բանաստեղծ հանճարներու սիրոյ խորհուրդներն ալ՝ իր արդար արեգակին ճառագայթները սփռէր . . . ընթերցողաց սիրտերուն սիրոյ լոյս տալով . . . :

Է.

ՃԻՒԱՂԻՆ ՃԱԽՐԱՆՔԸ...

Ճիւղղին ճախրանքը . . . (մարդահրէշին թռիչքը)
այլեւս սահման չունէր՝ մանաւանդ չտես գնչուիի պէս
10,000 ֆրանքն ալ չողոքորթած . . . այլեւս աշխարհի

տէրն էր՝ կարմիր սուլթան արիւնարբու Համիտը 366 գեղուհի կիներու հետ պառկիլ ելլելով՝ ամէն դիւ-
շեր նոք նոր մեղրալուսիներ ողջունելով... այս
արիւնարբու ճիւղն ալ՝ թէև Համիտի մը հարստու-
թիւնը չունէր՝ բայց գոնէ տխրահոգակ խէնէշ, լկտի
իգական սեռերու դահիճ Փրանսացի «Հանտրիւ»ի մը
զգեստը կը կրէր՝ «շիք միւսիւ»ի ալամօտա կեղծ-
պիղծ թուրակի լեզուով՝ կարող էր խարել միամիտ
ըսենք թէ՝ նոյնպէս ալամօտայի սիրահար տուփասէր
աղջիկներ... որոնք շատ շուտ կը խարուին՝ վայր-
կեանի մը հեշտանքի հաճոյքէն շլացած... այս տե-
սակ «շիք միւսիւ»ներու ցոփամիտ տմարդիի կեղծա-
նոյշ լեզուներէն՝ որոնց նման «թիփ» կեղծաւոր սե-
ռերուն մասին Աստուածաշունչի մեծ հանճար Սողոմոն
իմաստունը կ'ըսէ.—

«Կեղծաւորներուն լեզուն շաքարի պէս անուշ է
շրթունքներէն մեղր կը հոսի... շրթունքներդ ա-
նուշցնելու բայց զգոյշ՝ սիրտդ չի թունաւորեն...
որովհետև կեղծաւորներուն սրտին մէջ հօթը տեսակ
ղզուելի «բան»եր կայ...»:

Ու նոյնպէս աւելցնելով՝ ցոփ, խէնէշ, լկտի, ա-
ներես, աննկարագիր, անառակ, անպատիւ սեռերուն
ալ կ'ըսէ.—

Ո՞վ կարող է գիտնալ՝

«Օգին մէջէն թռչող արծիւին ճամբան,

«լերկ ապուռտին վրայէն թռչող օձին ճամբան,

«և ցոփ, խէնէշ, լկտի սեռերուն «առաքտատ»ա-

«նուով սուրացող տուփանքի ճամբան... որ ես

գիտնամ...»:

.....

Եւ ուրիշ առակով մըն ալ կ'ըսէ.—

«Բայ՝ անոնց համար խրատ և խորհուրդ տալը
կը նմանի աղամանդի և շափիւղայի հատիկներ խոզին

առաջ թափել . . . որ ան — խողը — քիթը տիղմե-
րուն մէջ խրած աղտոտութեան կարօտը ունի . . . »:

Թէ որ գիրքերու թագուհի Աստուածաշունչին
ծոցը թափանցենք՝ մեզի շատ հեռուները պիտի տա-
նի . . . կարճ կապելով հետեւինք՝ աշտ բարոյապէս
ստակած՝ գէշ-լէշի կեղտոտութեան կարօտ վայրի հող
ճիւղին ճախրանքին . . . նայինք ո՞ր հոտած, ինկած,
որդնոտած, գէշ-լէշ բողի մը «միս»ին վրայ պիտի
թառի . . . մարդ-հրէշ գիշատիչ գիտակեր սև սիրտ
սև զգեստով սև ագռաւ անգղը . . . որ իր հարազատ
կինը և անմեղ երախան լքելով լիկելով՝ կենդանի
դո՞ քնելով, արիւնը խմելով . . . թռաւ Եգիպտոս
խնկաւ:

*
* *

Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը խարխալ նետող
Ֆրանսական նաւին մէջէն ելլող բազմութեան մէջէն
«շիք միւսիւ» մը՝ ձեռքը փոքրիկ պայուսակ մը բռ-
նած դուրս կ'ելլէ, տեսնողը պիտի կարծեր թէ «բրեկս»
մըն է եկողը, փարիզեան արամօտա վերջին նորաձե-
ւութեան հետեւող՝ անուշահոտ լեվանտաներու բոյրին
մէջ ողողուած՝ տուփամով «բող»երուն համար իւղոտ
պատառ մը . . . ինչպէս պիտի ըսէր «Մնացորդաց»
վէպին հեղինակը Յ. Օշական «որո՞ց ագրմէջի մի սի-
րուն ծուէնները կը խաղան . . . » և այլն:

Ինչպէս որ կարդացինք իմաստուններուն սա ա-
ռածը «նման սիրէ դմանս», ու վերոյիշեալ «շիք
միւսիւն» ոտքը Աղեքսանդրիոյ քարափին կամուրջէն
դուրս դրած արգէն կարմրուկ թարմ «միս» ծախող
խալուհի Սինեօրինաի մը մօտեցած սակարկութեան
մտած էր . . . օձի նայուածքով մը պչրուհիին սիրտը
հողին կարդալով որ յիշեալ յայրատ բողը հմայք, հեշ-
տանք, նազանք կը սփռէր . . . խալուհիներու յա-
տուկ ծաւի ծով աչքերու աղուորիկ ծպտուն ակնարկ-

ներով . . . մագնիսացուցած և զիրեն քաչած փարիզեան «շիք միւսիւ» նաբուլէոնի սերունդէն մնացած բրէնս ոչնչութեան . . . ? ոտքերուն առջև՝ Ու շիք միւսիւ մը և շիրին մատամ մը թէ մատըմուզէլ մը . . . ո՞վ կարող է գիտնալ մեծ քաղաքներու իգական սեռին տարիքը կամ ինչ ըլլալը՝ երբ որ ան ինկած է պոռնիկութեան տիղմին մէջ՝ ըլլալու համար խոզերու կերակուր . . . :

Եւ քարափին շրջակայքը սպասող թաքս օթօ մը նստան զոյգ մը բարի ծաղիկ՝ միւսիւ մը և մատըմուզէլ մը, Շարահ Զադլուլ փայայի կողմերը աբարթմանի մը առջև կանգ առնելով՝ վարձքը տուին օթօին՝ պայուսակն ալ արաբ դռնապանին տուին որ զիրենց հետ միասին սենեակը ելաւ, և դրամ տըւին որ՝ շուկայէն երթայ իտալական ժամպոն բերէ՝ շիշ մըն ալ յոնգլիական Տըվերս ուսքի, և ֆրանսական գօնեակով ու պտուղներով ուտելիքներով լեցուն զամբիւղով մը վերադարձաւ արաբ պապալը, (դռնապանը արաբերէն)։

«Ո՞ւ կեր արբ ուրախ լեր . . .

«Կին գինի՝ ըմպելի երգ . . .

Օմար Խայեամին՝ և ողոմպիական Աստուածներու կեանքը . . . տափանք։ Բայց ո՞վ կարող է գուշակել ըստ Սողոմոն իմաստունին խօսքին իմաստով — դէպի անհունը սուրացող «առաքաստ» անաւին վարադոյրը բանալ և գիտնալ թէ ի՞նչ կ'ընեն այդ զոյգ մը տըւփամով սեռերը . . .

Ու ժամանակի անիւին տակ 2-3 տմիս կը գըլտորի՝ «մեղրալուսնի» գիշերներուն ծոցը առաքաստանաւով ճամբորդութիւնը չարունակելով ուրախ դուարթ . . . :

Ե՞ւ ցոփուհի իտալուհին նազանքի քմայքէն թեւ

րեւս . . . կը հիւանդանայ՝ «առաքառտ» անաւի երկար
ճամբորդութեան հետեւանքով գլխապտոյտներ ունե-
նալով . . . :

Մեղբաւուսնի նշոյնները կը մարին՝ սոխակի՞ թէ
ադռաւի ընտանի բոյնին վրայ մուծը կը կոխէ, թա-
գուհի տիկինը . . . գէշ-լէշի պէս կը փռուի գիշատիչ
գիականեր ադռաւին կտուցին տակ բզկտուած
«միս»երով . . . ու հիւանդանոցի ապրանք կ'ըլլայ
կարմրուկ թարմ «միս»ը իր գոյնը, արիւնը կորսն-
ցնելով, և հիւանդանոց:

Բայց «շիք միւսին» ուրախ է, որոնք պիտի
պատկուէին ընտանի բոյն մը շինելու համար . . .
կահ կարասիներ առնելով, ահա այդ կահ կարասիներ
բուն արժէքաւորները ծախելով՝ պէրուհի կնոջ զար-
դեղէնները և զգեստներն ալ ծախելով 10,000 ֆրան-
քին վրայ 40-50 եգիպտական ոսկի ալ աւելցնելով՝
բուրգերու աշխարհը Գահիրէ թեւաթափ կուգայ . . .
«Նիւաղին ճախրանքը»:

Ը.

ՔԱՐԱՑԱԾ ՍԻՐՏ ՄԸ...

Կը պատմուի թէ. — երբ որ հայոց անմահ Գերա-
շնորհ Սրբազնազոյն Կաթողիկոս՝ Խրիմեան Հայրիկը՝
իր քարտուղար Մինաս Զէրազի հետ ի Պերլին կ'եր-
թան, երբեմնի ինքզինքը գերահզօր Աստուծոյ տեղ հա-
մարող՝ բովանդակ աշխարհը մէկ հօտ և գինք ալ իր
մականով մի հովիւ ըլլալու երազով գինովցած կատ-
ղած . . . Գերմանիոյ գահը բազմող ճանկ մը հողէ ո-
չինչէ շինուած սուտ փուտ կուէ արքայ Վիլհէլմ
գայլերին քով կ'երթան հայոց դատը և 61րդ յոդ-

ռւածին առեղծոռւածը թաղել ուզող՝ հայ ցեղին արիւն-
ռուշտ կատաղի կարմիր դահիճ Համիտին քարացած
սիրտը . . . քիչ մը մեղմացնելու համար ի սէր Աս-
տուծոյ Քրիստոսի, օգնութիւն գթութիւն խնդրելու
գիրեն (գայգերի) միջոցաւ, որ կատղած էր . . . Հա-
միտ կատակարան հանգուցեալ Մինաս Չէրազ քար-
տուղարը՝ քմծիծաղօրէն կը հարցնէ՝ Սրբազնագոյն
հայոց դատի պաշտպան և ընտանի դրախտի ջահակիր
Քրիմեան Հայրիկին ըսելով. — «Սրբազան Հայրիկ,
դուք օտար լեզու չէք գիտեր, ի՞նչ լեզուով պիտի
խօսիք «քարացած սիրտ մը» կրող մեծ դեւ դիւանա-
գէտներուն հետ՝ որ զգան հաւաքանքդ և հասկնան
աղաչանքդ . . . » :

«Հ . . . ը' . . . ը' . . . ը' . . . կը պատասխանէ ծիծաղե-
լով՝ Հայրապետ Քրիմեան Հայրիկը — ես ի՞նչ ընեմ
թութակի պէս կեղծ-պիղծ լեզուները՝ որ սիրասուն
սիրամարգիի սերունդէն սիրարուզիս Արարատեան
դրախտի սիրասնունդ սոխակի լեզուն բերանիս մէջը
դրեր է Աստուած . . . ե՛ս պիտի խօսի՛մ Նոյեան դը-
րախտի սիրածին սոխակի լեզուով՝ որուն լեզուն
մկրտուած է Աստուածային աւելնով . . . ե՛ս պիտի
խօսիմ տարագիր տատրակի գողտրիկ գեղգեղանքով՝
որուն բոյնը քանդած են դիակակեր ագռակները . . .
ե՛ս պիտի խօսի՛մ երկնային դրախտի աղաւնեակի
լեզուով՝ որուն շուրջը միւռոն է, երգը սէր, կեանքը
արչալոյս, կտուցը ազատութեան աւետիս բերող մըշ-
տադալար ճիթենիի ճիւղ բռնած . . . և ես պիտի խօ-
սի՛մ իմ վեհ անմահ Հայկ նահապետիս, Նոյեան հայ-
րիկին լեզուն . . . որ ան կը խօսուէր՝ երբ դեռ թու-
թակի կեղծ պիղծ լեզուները գոյութիւն չունէին . . .
բայց ան կը փառաբանուէր՝ Արարատի ստորոտէն պո-
ռնկացած, ջրհեղեղէ կորսուած՝ աշխարհին աղատութեան
երգով՝ ովսաննայի աւետիսի արչալոյսներու ծոցէն :

«Հո՛ւ հո՛ւ հո՛ւ. . . խնդալով կը պատասխանէ Մի-
հաս Զէրադ — բայց երբ այդ սիրաբուղիս սոխակի,
սրեւալառ աղաւնեակի լուսավառ լեզուին սիրոյ պատ-
գամները «քարածայռ սիրտի մը» բաղխի վշրուհի . . .
Խնչ պիտի պատասխանէք Սրբազան Հայրիկ կը պա-
տասխանէ քարտուղարը. —

— լուսթիւն:

Երջանկայիշատակ Հայրապետ Խրիմեան Հայրիկ
Սուրբ առաքեալը՝ կը լռէ, պահ մը խորհուրդներու
մէջ թաղուած, կարծես նախախնամութեան ներշնչու-
մի Սուրբ հոգիի մը դալստեան՝ սպասելով . . . :

. Բայց Սրբազան Հայրիկ, գիտե՞մ որ
լռելը ոսկի է կ'ըսէ Ոսկերեան Յովհաննէս Մկրտիչը,
սակայն մեր լուր ու մունջ լեզուով՝ ոսկի պիտի տե-
ղացնենք . . . հայոց դատին արդարութեան ձայնը լը-
սել տալու համար այս անկուշտ դայզերին՝ որ աշ-
խարհը կ'լլել կ'ուզէ . . . կ'ըսէ կրկին կարծես գըր-
գուելով Խրիմեան Հայրիկին արդէն տաքցած հոգին՝
Վհնափառ Գերապատուութեան քարտուղարը քա՛հ
քա՛հ խնդալով . . . ու ալեհեր Խրիմեան Հայրիկը ա-
ռաքելական շնորհալիի ժպիտը շրթներուն կը պա-
տասխանէ քարտուղարին.

— Այն ժամանակը ես պիտի խօսիմ Եղեմական
դրախտի լեզուն Արարատեան գագաթը հանգչող Նոյ-
եան Ենովայ Աստուծոյ վրէժխնդիր լեզուն . . . որ ան
մեր Տէրը հասկնալով հայոց անմահ լեզուն անոնց
պիտի պատասխանէ . . . :

Ու կ'երթան Համիտին պէս «քարացած սիրտ մը»
կրող Վիլհէլմին ի Պերլին: Եւ երբ որ դայզէրին ու
թաղուհիին կը ներկայանան՝ լալով աղաչիլով, ի սէր
Քրիստոսի արդարութեան լեռան քարոզի իմաստով՝
գթութիւն և օգնութիւն խնդրելու հայ ցրդին դատը
և անունը մեռցնել և թաղել սե խաչ մը վրան քաշել

ուղող . . . իր և Համիտին քարացած սիրտը քիչ մը մեղմացնելու համար կ'աղերսէ Ուրիմեան Հայրիկ՝ ա-
կանակուռ գահին դիմաց ծունկի եկած՝ Նազովրեցիի
Կենաց փայտէ խաչը ի ձեռին, ի դիմաց սիւններու
շափիւղազարդ նշաններու գահերու . . . սանկ քիչ մը
ծաղրելով Ուրիմեան Հայրիկին բռնած փայտէ աղքա-
տիկ խաչին վրայ . . . յայրատ Թագունին և քարացած
խղճի տէր գայզէրը կը պատասխանեն «գլուխնիս կը
ցաւի այսօր, վաղը եկէք . . .» :

Եւ վաղը, արեւածագին, հաւախօսին պիտի մատ-
նուէր Հայրիկը . . . երբ «Առաւօտ լոյսոյ, արեգակն
արդար, առ իս լոյս ծագեայ» Շնորհալիին աղօթքը
ընելով կ'երթան Վիլհէլմին պալատը՝ ահ խոստմնա-
դրուած մեծատունի ստորին կաւէ տիղմէ արձան զօրա-
վարներուն թիկնապահներուն կը պատուիրէ որ՝ պա-
լատին դուռը չի բանան հայոց կաթողիկոսին ըսելոյ՝
խաբելով թէ — հոս չէ կամ հիւանդ է . . . :

Ու Ուրիմեան Սուրբը գուշակելով մարդ-հրէչ դեւ
գայզէրին խարդախութիւնը՝ նման հրեշտակապետ
Գարբիէլի հանգոյն որ կը գուշակէ կ'ըսէ աւետարա-
նը՝ անխճուած վար թափուած հրեշտակ սատանաներու
քարացած սիրտերնուն սանդրանքները . . . գայզէրին
պալատին գոց դրան առջև սուրնաւոր զինուորներուն
զօրավարներուն առջև ծունկի եկած՝ սալայատակինե-
րուն վրայ՝ ի դիմաց զօրաց զէնքաց թնդանօթաց . . .
աղքատիկ հայ ազգին եկեղեցւոյ վեհ Կենաց Փայտի
կտորով շինած խաչը ի ձեռին՝ լաւահոտաչ կայծակնա-
ցայտ այտօսրազած աչքերը՝ դէպի երկինք և գայզէ-
րին գահէն սեւեռած կը պոռայ՝ զգայուն սրտէն նե-
տով զարնուած առիւծի մը պէս — անխճալ լինիս . . .
գերահզօր իմ Տէր Նշովայիս արդարութեան կայծակ-
ները շանթերը գահիդ վրայ տեղայ . . . քարացած
սիրտդ պայթի . . . քանդուած հայոց ցեղիս չէն-շող օ-

ճախներուն պէս պալատդ քանդուի... քար քարի վրայ չի մնայ... որուն սեմին վրայ արիւն և արփունք կը թափեմ... այս թափած արցունքներս՝ Գրիստոսի փայտէ աղքատիկ Սուրբ խաչս՝ կրակի բոցերու փոխէ... այրի մոխրանայ պալատդ ու գահդ... անիծեալ լինես... անիծեալ լինես... նղովեալ գահան գայգեր... և հիդրա Համիտ...

Ու վասպուրականի անմահ «Արծիւի» թեւեր առնելով կը թռչի անյայտ կ'ըլլայ Խրիմեան Հայրիկը... բայց Խրիմեան Հայրիկին դրախտի, աղաւնեակի, սոխակի հոյ լեզուն Աստուած հասկցած լսած էր՝ դայփերին գահը փչրած... և Համիտին առիւնաներկ գահն ու սերունդը քայքայած... :

Ու այս տողերը դրող թափառաշրջիկը, այն ժամանակը քանդուած «հայրենիք»ի դպրոցին մէջ կ'երգէր անմահ Խրիմեան Հայրիկին ձօնուած դեղօնը՝

«Եկեր է գարուն, սոխակը սիրուն,
«Վարդի» թուփին տակ կանգնած
«Կ'երգէ հայրենիք աքսոր հայերուն,
«Ս'իս «Հայրիկ ջան» բոյնն է քանդուած»...

Եւ նոյնպէս հայոց դեղօններ հիւսող գուսաններու և տառապանքի երգիչ բանաստեղծ աշուղներու երգը լեզուն ալ լսեց ու հասկցաւ Նոյեան հայուն Աստուածը՝ որոնք երգիչները աչքերնին դէպի երկինք յառած արդարութեան իրաւունք պահանջեցին՝ Եհովան իսկ ամէնեւրով... պոռալով։—

«Երկինք միթէ դու գութ չունի՞ս...
«Թշուառ հայոց սերունդին
«Հայ անունէն շատ կ'ախորժիս...
«Կ'ուզես իսպառ կորնչին...»:

(Գիրք «Վրեժ» երես 70)

Ու ահա հայ ռահվիրայ ցեղին ազատութեան
«վրէժ»ի ջահակիր «Հայր Ալիւան»ի գեղօնին «Բամ-
փորոտան բարձուստ բոմբիւնք յԱյրարատեան դաշտն
ի վայր» . . . հայոց աշխարհի «Արցունքի հովիտնե-
րուն» գուսաներգալի «Աշուղը».—

«Իբր տատրակ իր տարաբիր մարախապատ երկինքէն
«Ամրոպային մրրկաշունջ եթերին ծոցէն հեւ ի հեւ
Շանթացայտ քամիէն թեւեր առած երկնասլաց կը թռչի
«Արցունքի հովիտներէն, արիւնաներկ ճամբաներէն, դաշ-
տներէն

«Տարապանքի աշխարհէն զուլումի ճիրաններէն . . .

«Նահատակ ցեղիս սարսափի թոհ ու բոհէն, խաւարէն սա-
ւառնելով

«Խաչելութեան զոզդոթաններուն վրայ իյնող նահատակ-
ներուն

«Դիւցազնանման մարտիրոսներուն ու մարտիրոսուհի-
ներուն

«Մայր Հայաստանի անուան ի խնդիր զոհուած՝

«Ջահակիր, ռահվիրոյ դաւակներուն գեղօնը հիւսելով,

«Հայ աշուղը կը հնչեցնէ վրիժայորդ քնարը . . .

«Ղուր ու անտարբեր կեցող հայութեան ականջին .

«Ու ես խոր լռութեան մրափէն արթննալով՝

«Դողասարսուռ կը լոճմ այդ վրէժի՝ ձայնը՝ . . .

(Գիրք «Վրէժ» երես 16)

* *

« . . . Աշուղ՝ ինչ ես վազում աննպատակ դէպի հեռուն,

«Հառաչանքներ՝ խոր խոր ցաւեր շալկած . . .

«Վեր սլացիր՝ դէպի երկինքն անհուն,

Գոտր դահը, ուր բաղմած է մի Աստուած,

Թէ անդօր է սրբել արցունքն աշխարհում

«Թող երկինքը մթնի իր վառ աստղերով . . .

«Գահ էլ պէտք չէ՝ և ոչ Աստուած երկինքում . . .

«Երբ այսքան ցաւ և արիւն կայ . . . ծովերով »:

* *

«Դիակների վիշտը լացի ու ցաւեր . . .

«Գանի՛ր դարեր՝ լոկ ողբ ու սուգ ենք անում

«Այժմ անէծք . . . դահիճներին մարդակեր,

«Վրէժ . . . միայն լոկ վրէժ . . . եմ պահանջում . . .

»Այսքան շարիք թէ մոռանան մեր որդիք

«Թո՛ղ ողջ աշխարհ հային կարգայ նախատինք . . . :

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

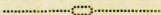
(Գիրք «Վրեժ» Երես 20)

* *

Ու գիտակներ դահիճ մըն ալ վիպակիս «շիք միւսիւ» մարդ-հրէշը նկատելով մէջբերում մը ըրի՝ թերեւս օգտակարութիւն մը և յիշողութեան մը պատկերը վերյիշել տայ ընթերցողաց այսպիս «քարացած սիրտ մը» կրող ճիւղներու հանդէպ՝ որուն վրայ այլևս չպիտի ծանրանամ, քանի որ պատմիչն ալ ըսաւ թէ «Համիտի սերունդէն սերած փի՞ն . . . մըն է տրդեօք գազանը, որ քարի մը պէս սիրտ մը ունի եղեր՝ մայրը իսկ զոհեց ու փոխաւ» . . . և ըն . . .

Ու համառօտ կերպով ըսեմ թէ, ինչպէս որ ընթերցողն ալ գիտէ, Աղեքսանդրիայէն Գահիրէ կուգայ, կը լսէ որ Փարիզի լքած լլկած կիներ և նետած երախտն Գահիրէ եկած են, ու երախտն անօթի ծարաւ մնացած մեռած է Գահիրէի մէջ, եղերաբաղդ կիներ Աղգ. Առաջնորդարան կը դիմէ, այս «փիճ»ը . . . կը փնտռեն կը գտնեն՝ բայց Առաջնորդարան չի ներկայանար, նամակ մը գրելով թէ «կնոջս բերանը կը հօտէր ձգեցի» . . . և այլն պատճառաբանութիւնով սուտ խաբելով։ Ու Աղգ. Քաղաքական Ժողովոյ անդամները կը հասկնան սրիկայ այլասերած փիճին խաւադողութեան լեզուի վարպետութիւնը, կնոջ վերամուսնանալու թուղթ կուտան յիշեալ այլասերած սիրտալիդ «շիք միւսիւն» իսպառ ջնջելով ու անիծելով՝ անունը մաքրել սրբել հայ ազգային տետրակէն։ Ու այս նկարագրէ մերկացած անպատիւ խէնէշ ցովոսմիտ այլասերած փիճը . . . պարասրահներու ծոցը թափանցելով, պալօներու, տանսերու սիրահար աղջիկ

կին բողբեր խաբելով՝ ֆրանսուհիի մը հետ կ'ամուսնանայ՝ կաթողիկ քահանայէ մը, 2-3 ամիս վերջը ան կը ձգէ գերմանուհիի մը կը փակի... ան ալ կը ձգէ հինցած գուլպայի տեղ դնելով կիները... Նոր մը եւս կ'առնէ այս հինգերորդը կրկին հայ աղջկան մը բաղդը իյնալով (որուն մասին վերջը պիտի ծանրանամ) և այս հայուհիին ձգելուն մասին խեղճ մայրը կը նեղանայ, կը խրատէ, երբ որ իր արգանդի վիժած օձը սատանայի պէս աղջիկներու արիւնով կը մնանի... ու մայրիկին ալ ագացի մը տալով կատղած վագրի պէս... կ'ոչնչացնէ տապալիւիւով իր խանութա-կաթ մայրը... կը փախչի ի Փարիզ կրկին հոն ալ աւելի ասպարէզ դառնելով ցոփամիտ գողանային կիր-քին... ետեւը ձգելով հինգ կենդանի մեռեալ ամուսնալուծած կիները և զաւակ մը ու մայր մը հոգեւարք... այս անդգայ, ունգութ, անաստուած, անիծուած, այլասերած սրիկայ փիճը... կուրծքին տակ կրելով դահիճ դիակակեր Համիտէն ալ աւելի... «fauwagad uhrs մը»:

ԱՆԻԾՈՒԱԾ ՕՋԸ...

«Մեղքը չէ այդ օձը կ'սպաննես հայրիկ... ըսի պատանեկան երանելի «ալն» օրերուն, երբ այգի կ'երթայինք խաղող կթելու, օգոստոս ամսուան տաք արեւին ճառագայթներէն կատղած 2-3 մէթրօնոց սև հիտրոս օձ մը, վրաս պիտի յարձակեր՝ արիւնս ծծե-լու...»

«Ինչո՞ւ մեղք ըլլայ տղաս, անիծուած օձ մը ըս-
պաննելը, քանի որ ան մարդաւ արիւն ծծել կ'ուզէ . . .
բարիք մըն է Աստուծոյ հրամանաւ սատկեցնելը, թէ
որ չի սպաննէի քու թարմ արիւնդ պիտի ծծեր . . .
գիտե՞ս դաւակս, անիծուած օձի պէս մարդիկ և կիներ
ալ շատ կ'ան՝ որոնց արժանի պատիժն ալ Աստուած
պապան կուտայ . . . ու մենք ալ օձերը կ'սպաննենք
հասկցա՞ր . . . նայիր ան չաքըռ թութի ծառին վրայ
բոյնի մը տեղ գիտէիր՝ անոր մէջի թռչունին ձագե-
րը՝ անիծուած օձ մը կերեր է մարդակեր մարդու
պէս . . . ու բոյնն ալ քանդուեր է, և մենք ալ պէտք
է դինք, օձը սպաննենք . . . ու աղքատներուն տունը
քանդող մեծատուններուն տուն ալ Աստուած կը քան-
դէ . . . : Եւ այս եղաւ հայրիկիս, լուսահոգիին պա-
սասխանը :

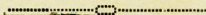
Ու մայր-ընութեան պարգեւած մատենանը սեր-
տած՝ արի, բարի նահապետական ծնողքներուն սուրբ
հոգիները կարծես յարութիւն տաւ . . . ահա մեզի
աշխարհաստան պատերազմի թո՛հ ու բո՛հն վերապ-
րող ժողովուրդին ցոյց կուտան՝ մեծ Սաղայէլ դեւ
գիւանադէտներուն, մեծատուններուն, անաստուած,
անօրէնք, սնափառ մարդակերպ Սաղայէլներուն գը-
լուխնուն վրայ տեղացած երկնառատ շանթի, կրակի,
կայծի հեղեղները . . . «Ընողաց գանդոյաց»ի խմաստով :

Անմահ Խորէնացիին խոհուն միտքը՝ և գիւցա-
ղուն եղիչէի թովիչ գրիչը կարող է նկարագրել՝ այս
տեսակ «թիփ» քարացած սրտի տէր արիւնոռչտ
դժոխային օձերու նման մարդակերպ ճիւղաղներու
նկարագրութիւնը՝ որուն մասին անմահ մեծ ոռոս
փիլիսոփայ «Թոլսթոյ» կ'ըսէ. քարացած սրտի տէր
անխիղճ ձարերուն և նման տիտղոսավարներուն լու-
ծին տակ հիւծուող մաժիկ (ռոս գիւղացի) անմեղ
ժողովուրդին տառապանքը նկարագրելով «Յարու-

թիւն» ու «Պատերազմ և խաղաղութիւն» գրած գիրքերուն վարագոյրը բանալով.—

«Բայց ասոնք ցեղ ու Աստուած, կրօնք ու օրէնք, ազգութիւն ու գթութիւն չունին . . . այս տեսակ թիփ անիծուած օձերը՝ երկնային դրախտէն վտարուած սատանայ հրեշտակներու գոյով կը ներկայանան, բայց ասոնք մարդակերպ հրէշներ են, որոնք աշխարհ եկած են արիւն ծծելու, դիակով սնանկուլու . . . ասոնք ըլլայ ան ձոր մը, թէ որ գահին վրայ բազմի Աստուած ըլլալ կ'ուզէ . . . ըլլայ ան «թիփ» մարդոցմէ զօրավար մը, թէ որ շքանշանով զգեստը հագնի՝ Սադայէլի պէս աշխարհը հրահրել կ'ուզէ . . . և ըլլայ ան պարզ մարդ մը, ստորնութեան տիղմին մէջ լինկած՝ թէ որ առիթը գտլու ըլլայ տիտղոս մը գրաւելու, կամ ցոփութեան մէջ ասպարէզ գտնելու . . . այն անիծած անհատին քարացած սիրտին վրայ այլեւս՝ ոչ ծնողքի խրատ, ոչ եղբայրական խորհուրդ, ոչ կնոջ հառաչանք և ոչ ալ զաւակի ճիշերու արձագանգը կը դրօշմէ . . . և այլն»:

Ըսէ՛ք. ի՞նչ տարբերութիւն վիպակիս մարդ-հրէշ ճիւղաղին . . . և վերոյիշեալ բռնակալ ճիւղներուն միջև, որ ոչ իր մեղցուցած՝ կաթը ծծած, խանձարուրը փաթթած խանգակաթ մայրիկին խորհուրդը, մահը, սուգը սև սիրտը շարժեցին . . . ոչ լլկած լքած «հինգ հաս» կին աղջիկներուն լացը կոծը հոգին զգացուցին . . . և ոչ ալ իր անօթի մեռած երախային ճիւղը քարացած խիղճը խայթեցին . . . որ տաւ կրկին ախօր . . . այս պահուս Գահիրէի մէջ՝ կրկին հայ ընտանիքէ մը ներս սողալով անոր մէկհատիկ չփացած աղջիկը խաբելով, թունաւորելով կեղծ-պիղծ սիրոյ առուումով . . . թարմ արիւնը ծծել կ'ուզէ.— «Անիծուած օձը»:

Ժ.

ԱԼՕ՝... ՇԷՐԻ՝ ՏԱ՛ՆԱ...

Եւ այն գիշերը՝ Գահիրէի նշանաւոր մէկ մեծ պանդոկի մը մէջ՝ միջազգային պալօ-տանս պարահանդէս մը կար՝ գիմակաւոր և անդիմակ երկսեռ պարիկ-պարուհիներու Սոլոմո-Գոմօր մը... թէ որ կարելի է ըսել Բարելոն մը... որուն մէջի ամենէն նշանաւոր բառը «ալօ... չէրի տանս...» էր՝ որուն մասին իմ գիտցածիս, տեսածիս կամ լսածիս բան մը չպիտի պատմեմ, այլ գիմակաւոր դեւերու թեւերով թռչող օձ մը... ներս մտաւ կարապի թէ աղաւնետակի թեւերով պարուհիի մը մօտեցաւ ըսելով «ալօ... չէրի տանս...» քւ կուրծքը կուրծքին, պորաը պորաին, շրթունքը շրթունքին փակցնելով... Եւ... տակից վերջն ալ ձեր աչքին առջեւ պիտի ըսնայ 1927 ի Պոսթոն «Հայրենիք» տպարանէն լոյս տեսած «Հայ տունը» հոյակապ գրքին իմաստուն հեղինակը՝ և թէ որ այս գիրքէն ունիք, «375» երես «Պարը» խորագրով պարասրահին թափանցիկ պսպղուն վարագոյրը բացէք ու կարդացէք, տեսէք թէ ի՞նչ տեղի կ'ունենայ հոն...

.

«Ալօ... չէրի վա՛ւ...» Այր և կին, աղայ և աղջիկ, զիրարու փակած... զիրար ընդգրկած, և նուազածութեան մեղեգիւն արբշիւ կը ճեմեն ետ և յառաջ... աջ ու ձախ կը դառնան, կը շրջին բոլորովին մոռցած շրջակայքը, գիտող աչքերը, սիրարբշիւ սեռերը՝ միմիայն իրարու ներկայութիւնը կը զգան, երես երեսի, կուրծք կուրծքի եւ... պորա պորա՛ իրարու շունչ ծծելով... ու զիրարու հպած

մարմիններէն կայծ ցայտեցնելով . . . : Դիտէ անոնց աչքերը իրարու վրայ սեւեռած՝ ցանկալի ըզձանքներով կը վառին . . . (խաբիրթօին քով կրակ) . . . ղէմքերուն վրայ հեշտագին ժպիտ մը տարածուած է, և շրթունքին կը շարժի զիրարու հպումով՝ համբոյրներ գողնալով . . . Ի՞նչ կը խօսին, ո՞հ աղօթք մը չէ որ կը մրմնջեն։ Իրարու ծնողաց կամ ամուսնաց բարեկալութիւնը չէ որ կը հարցնեն իրարու այլ կեղծ-պիղծ սիրաբանութիւն . . . Ո՞ր ամուսնացեալ արժանապատուութեան տէր այր մարդ մը իր կինը կամ աղջիկը պիտի թելադրէ որ այսպէս օտարի մը բազկաց մէջ կիսամերկ ճօճելով . . . ա՛յո՛ . . . չէ՛րի . . . կիրքերը գգուելու ենթակայ ըլլայ։ Արդիական տանս-վալս պարահանդէսը՝ ոչ միայն անպարկեշտ է, այլ նաև անբարոյական՝ զրօսանք մըն է, և ոչ մէկ պատուաւոր այր-կին, օրիորդ-երիտասարդ պիտի ուզէ, իր մասնակցութիւնը բերել, որ և իցէ պատրուակաւ ալ որ սարքած ըլլայ ան, պարին մէջ միմիայն կիրք յագեցնելու հաճոյք կայ . . . կիրքերը բորբոքելու համար . . . : Կիները ու աղջիկները՝ պարի ժամանակ զիրենց մարմինին վրայ խայտացող «միս»երը . . . ծախել կ'ուզեն այն օտարական թէ սիրական տղամարդոց՝ որ հետերնին կը պարեն . . . :

Աւատրալիոյ մէջ՝ պար-տանսէն յետոյ սեռային յարաբերութիւն տեղի կ'ունենայ . . . Նոյնպէս Օմայի հնդիկներուն մէջ պարել կը նշանակէ զուգաւորուել կուրծք կուրծքի, պորտ պորտի . . . ե՞ւ սեռային յարաբերութեան պարով պառկիլ . . . պարուհի աղջիկները ինչ ազգութեան որ պատկանին, պար-տանսի ժամանակ իրենց կիսամերկ մարմինները կը ներկեն, պորտոյ տղամարդուն սեռային յարաբերութեան ախորժակը բանալու համար . . . քանի որ արիւնքի եւ կամ հասուն պտուղի պէս աղջիկան և տղամարդուն

սիրտը լուցկիի տուփի մը կը նմանի, առլի է տուփահան սիրոյ հուրով . . . (արդէն այդ կայծն ալ զիրարու քծնելով . . . կը բռնկի՝ նման կրակին քով պահուած խաբիրթօին, որ տաքութեան հետեւանքով կը բռնկի . . .) և համըոյրի կայծով մը կը հրդեհուին զիրարու հոգի գինովցնելով . . . :

Միացեալ Նահանգներուն միոյն՝ պարտանսի ուսուցիչներու ընկերութեան նախագահը 200 անբարոյական աղջիկներու հետ պառկելով . . . առանձին տեսակցութիւն ունեցեր է (իդամոլ ցոփամիտները՝ թող տանա ու պար սորվին ամէն գիշեր հուրի պարուհիի մը հետ պառկելու . . . դիւցարանական պարիկ-հուրիներու պարը պարելու համար . . . ալօ . . . չէրի՝ թանկօ . . . դիտնալու համար այդ 200 հատ աղջիկներուն կոյս քոյրիկներուն . . . ? անկման պատճառը ի՞նչ է : Ու զարմացմամբ գտած է երկու հարիւր 165 հատը ուղղակի զիրեն պէս պարողներէն խաբուեր են, ժըպտուն պարի երեսէն չփացած . . . 20 աղջիկները կերարը ուրախ լերի ըմպելիներու դիւթական լեզուէն . . . խմելէն, 5 հատը աղքատութեան երեսէն, և 10 հատ կոյս կոկոն գողտրիկ գեղուհի չփացած օրիորդներն ալ . . . ընտրած են պոռնիկութիւն . . . (մէկ ամուսինն էն ի հարկէ չի կշտանալով . . .) քանի որ Սողոմոն իմաստունն ալ կ'ըսէ.— Պոռնիկներուն արգանդը հորի պէս անկուշտ է . . . » :

Նւ կարճը կապելով, ամփոփելով ըսինք՝ ըսածը կամ գրածը ըսելով.— Յարգամեծար հեղինակին Մ. Յ. Քնաճեան «քոյր և եղբայր, այր և կին, կամ խօսեցեալներ, զիրարու հետ կրնան պարել ընտանեկան շրջանակին մէջ» : Հայկական անմահական . . . պարը դէմ դիմաց, ժպտուն երեսով, ծիծաղկոտ ծնծղաներով, կայծկծելով . . . սոխակներու անկեղծ, տնրիծ սիրով սիրարբշիւ՝ որոնք կ'ոստոստեն վարդին թուփին

շուրջ՝ սիրոյ դայլայլի գեղօնով գինով՝ պարը պարեւ-
լէն վերջը կը պառկին կակուղ բոյնին մէջ, . . .

* * *

Ու Բաբելոնական պարասրահը . . . միջազգային
միջակ մարգերու սեռերով լեցուն . . . դիմակաւոր
խամաճիկներու խուժանով խառնուած . . . «հազար ու
մէկ գիշերներու» հուրի պարիկներուն դիւցարաննա-
կան հմայքով, հեշտանքով, տուփանքով . . . սիրարդիւ,
հռչակաւոր «Հարուն-էլ-Բաշիտ»ի հովուերգական կա-
նանոցի «հարէմ»ի սրահներուն մէջի բուրոզ երփըն-
երփեան անուշահոտ բոյրերու ալիքով ողողուն, ողոմ-
պիական տանտով կը տատանին . . . մոզական ջահե-
րու բոցերուն հետ ծփծփացներով ծիծեր . . . կայծկըծ-
ցներով կուրծքեր . . . աղանեսակի աղուորիկ համ-
բոյրներ փոխանցելով շրթունք շրթունքէ . . . մար-
միննին հրահելով՝ որ դարեւլէն վերջը պառկին . . . :

Ա՛լ - լ՛օ՛օ՛ շէրի . . . տանս . . . գգլիիչ նուաղին
թրթռուն ալեաց հետ՝ միայն այս ֆրանսական բա-
ռերը կը հասկցուէր շատերուն կողմանէ, բայց պա-
րասրահը կարծես բաբելոնական աշտարակը եղած ըլ-
լար . . . շրթունքներով սուրող պարողներուն հով-
ուերգական սրինգի սօսափելնէն Նոյեան հայկական
սսխակի մը սիրոյ հեշտանքի դայլայլ մը դողաց . . .
«Ա՛խ . . . կամաց խած քա՛ . . . օ՛ֆ . . . կը ցաւցնես
կո՛ր . . . ա՛խ . . . հոգի՛մս . . .

.
.

Թուող օձի թեւերով, ճիւղադային կերպարանքի
դիմակով՝ և աղանեսակի փետուրներու թեւերով շին-
ուած դիմակաւոր զոյգ մը պարողներու շրթունքնե-
րէն բարձրացու այս ձայնը նաղանքի այսպէս՝ «ա՛խ . . .
օ՛ֆ . . . քա՛ կամո՛ց խած» . . .ի հեշտանքով, նաղանքով,

քմայքով . . . պարին պահը լմնցաւ, քառորդ ժամ դա-
դար տալով՝ որ այս անգամ ալ «Օմար խայեամի»
սկիհէն հաղորդուին «երգ, խաղ, գինի կին» . . . ու
ալօ . . . շէրի . . . ալա պիւֆէ . . . կեր, արբ, ուրախ
լեր . . . ու խաղայ եւ . . . պառկէ:

*
* *

Եւ ըմպելիներով, անուշեղէններով, պտուղներով,
ուտելիքներով լեցուն պիւֆէն, պարիկ-հուրիներուն
առփանքի կիրքէ գրգռուած հոգիներուն . . . ախոր-
ժակնին ալ բացուած, գրգռուած պիւֆէին վրայ վա-
զեցին միջազգային միջակ անօթի սեռերը . . . խա-
ղացող խամածիկները՝ խղունջի պէս փրփրած լոր-
ձունքով . . . քծինքի քծնաբանութեան աւելչով բե-
րաննուն մէջ լողալով «ալօ . . . շէրի . . . շաքարի պէս
կեղծանոյշ շողոքորդութեան շողերով շալյացած բա-
բառերով՝ դիմակնին վար առնելով խոտեցին պիւ-
ֆէին վրայ՝ այրած, տաքցած, բորբոքած սիրտեր-
նին աւելի հրահրելու:

Անմահական ըմպելի հեղուկով՝ որ ան չփացած
աղջիկներուն փորը մտածին պէս՝ սիրասուն սոխակի
կը փոխէ, սիրամարգիի փայլուն փետուրներով պըճ-
նուած «չիք միւսիւ»ի զգեստով, բայց անդղի ազու-
ւի սիրտ կրող յիշեալ մարդ-հրէշ վագրերը՝ սիրար-
բունքի սէրով գինով պարուհիներու գողտրիկ գեղու-
հիներու մերկամարմին կամ (վրան բաց խօսքով) կի-
սամբակ ծիծերէն սիրոյ նեկտար ծծել տալու
.

Ու շողշողուն ելեքտրիկի լոյսերուն տակ փայ-
լող սրտակները (շիշերը) արդէն պատրաստ պիւֆէին
մարմարեայ քարերուն վրայ շարուած կ'սպասեն, ա-
ռաջին համրոյրի մը սպասող կոյս աղջկան նման . . .

որուն հպումով քաղցրանուշ լեզուն ալ կը բացուի՝ երբ չրթունքները մօտեցնէ իր սիրականին չրթունքներուն աւիւն նեկտար ծծելու . . . :

Եւ սաղայէլական դիմակով ու աղաւնեակի փետուրներու փունջով շինուած շրջագգեստի մէջէն ղոյգ մը դէմքեր երեւցան, ճիւղի դիմակով «շիք միւսիւն» չամբանիայի շիշ մը բացաւ, զոյգ մը բաժակներու մէջ լեցնելով՝ աղաւնեակէ ձագերուն ջուր տուող արի բարի տղեկի մը ժպիտով աղաւնեակի փետուրով պճնուած կիսամերկ օրիորդին հրամցուց, բայց չփացած շիրին շուշանիկ աղջիկը — ինչպէս ամէն աղջիկ . . . — սանկ քիչ մը նազանքի պչրանքով՝ ներկուած կարմիր չրթունքի ժպիտով՝ դեռ չի բացուած կոյս կոկոն վարդաղջիկայ մը ամէկոտութեան նազանքի հեշտանքով. — մեռնի . . . մը գլորցուց, բայց ճիւղային դիմակով մարդ-հրէշը, խորամանկ օձի մը նայուածքով իր ոտքը եկող աղաւնեակի ձագին սիրտը կարդաց . . . քննելով աղջիկան բոցավառ աչքերուն լոյսով սիրտը՝ որուն մէջի կենսունակ կարմիր արիւնը դեռ թարմ էր, և կարող էր ծծելու . . . :

«Քնքուշ աղջիկներուն հեշտագրգիւ նազը . . .

«Նման է ամպամած լուսինին որ ըտպէ մը պահը . . .»

.

Ինչպէս պիտի ըսէր չարերու գաղտնիքը գուշակող, մուլթ գանկերը լուսաւորող ջահակիր բանաստեղծը . . . :

Նազանքի պահը ըտպէ մը եղաւ երբ այս անգամ շիք միւսիւն չամբանիային գաւաթը ժպտուն օրիորդին բերանին մօտեցուց՝ համբոյրով մը բացաւ զոյգուած չրթունքները աղջիկան . . . ու գլուխը կռքծէին վրայ դնելով բերանէն վար կորդեց չամբանիայի հեղուկը՝ սր սանկ քիչ մը աղջիկան սիրտը լացուէր . . . ո՛ւ լաւ պարէին առփանքի անմահական ու

դոմպիական պարը . . . ՌՔ . . . հատ մը եւս հոգիս . . . հատ մը եւս սիրտս . . . հատ մը եւս աղաւանակի ձագս . . . աղջիկը գինովցած էր . . . աչքերը կը գոցուէր՝ քունը կուգար՝ պառկել կ'ուզէր . . . ասո՛ր կառսոն . . . մեզի սենեակ մը . . .

«Բայց ի՞նչ եղար հոգիս . . . խելքդ կը դառնա՞ր . . . կոր . . . հատ մըն ալ խմէ սա անմահական փրկիչ կենսունակ ռաբանիան որ խելքդ տեղը դայ . . .

«Ատ՛խ՛խ . . . հոգի՛ն . . . մա՛ա՛ . . . մա՛մա՛ . . . պա՛մա՛ . . . պա՛մա՛ . . . նեղ . . . ա՛մա՛ . . . ցա՛մա՛, հո՛մա՛ . . . դա՛մա՛ (լ . . . , (ուս), «գոյուս» բառը հաղիւ հաղ կէս արտասանած գինով աղջիկը՝ շամբանիաի հիւթով սիւրարչիւ շուարած շմորած գլուխը . . . սիրական շիք միւսիւնին կուրծքին վրայ հանգնեցուց՝ համբոյրներու հուրով հրահրելու «չէրի»ի՞ն . . . թէ «չո՛ւն»ին . . . քարացած կատաղի սիրտը . . . :

Գինով գլուխին գրգռուած՝ տոփանքի մոլուցքէ մոլորած՝ մօլի զոյգին բթացած միտքերը՝ այլեւս չեն աշխատիր այս աշխարհին մէջ . . . հոգիներու հետ կը տեսնուին «հոգիս հոգիս» . . . հոլովելով գիրարու շրթանց փակած օձի պէս . . . :

Սիրապիղծ մարդ-հրէշ շիք միւսիւն . . . սիրարչիւ սիրուհիին սոխակի պէս բացուած լեզուէն ամէն բան հասկցուլ, սոխակի ձագերուն սրտէն նսան նման կարմիր թարմ կենսունակ արեան կարօտ արիւն ծածող . . . խորամանք ճիւղղ դժոխքի օձի մը նայուածքով . . . :

Այլասերած փիւնը . . . զգայազուրկ գինով աղջիկան գլուխը կուրծքին վրայ սեղմած . . . բերանէն համբոյրներու մոլեխինդ թոյնով թունաւորած կոյսին սրտէն դադանիքի տուփը բացած էր . . . ու հասկցած էր որ խանդակաթ, գորովազուրկ մաման, և պատուա-

խնդիր հայրիկը՝ չէին ուզած որ իր հետ տեսնուի, ու
այդ տեսակ խայտառակ պալո-տանսի խաղալու չի եր-
թայ՝ որ գլխուն փորձանք չի գայ... Բայց ի գո՛ւր
մօր խրատը, հօր խորհուրդը՝ աղամանդի հատիկները
անտես առնելով կոխկրտելով այդ մատակ էգ «խոզ»ը
ծեր ծնողքը խաբելով ըսելով թէ.— դպրոցական ըն-
կերուհիս՝ օր. Սիրվարդին հետ պիտի երթամ, և ա-
նոր մաման և եղբայրն ալ պիտի գան... Ես ընկե-
րուհիս հետ պիտի պարեմ... և թէ որ գիշերը ու-
շանամ, դուք հանգիստ եղէք, ես ընկերուհիս տունը
կ'երթամ, ան որ ընկերուհիս օր. Սիրվարդին հետ կը
պառկիմ... ու բանգիտուհիի հովեր առնող կոյս աղ-
ջիկը, ինքզինքը խաբած էր՝ թէ ծնողքը... :

«Ա՛լ... լօ... կառսօն... մեզի սենեակ մը,
քրոջս խելքը կը դառնայ կոր... քիչ մը պառկիլ
հանգստանալ կ'ուզէ կոր... (քոյր թէ կոյր...) :

.

Ուրախ էր խորամանկ օձը՝ սիրապիղծ մարդ-հրէշ
չիք միւսիւն... որ իր մծղնեայ ճիւղալային կիրքէն
հինգերորդ զոհը... կրկին կոյս կօկոն վարդաղջիկ
մըն էր՝ սոխակի սէրով սիրարբչիւ... Ընտանի բոյ-
նէն թռած, մոլորած եկած, և իր տրոփող կուրծքին
քարացած սրտին վրայ թառած էր... որ մի քանի
անգամ հայկական հանդէսներու, պարասրահներու մէջ
«պար»ի միջոցին քչիկ մը գործերնիւ եփած էին...
համբոյրներու տաք յունչով... Բայց այսպէս միջ-
ազգային միջակ ստորին մարդոց բաբելոնական աշ-
տարակի մը մէջ ինկած չէին, որ իրարու սիրտ բա-
նային... Նման այս տղայ, աղջիկ, կին, մարդ, զոյգ
պարող կարապներուն... որ պարելէն վերջը՝ կտուց
կտուցի, թեւ թեւի տուած կը թռչէին պարասրահէն,
ու կէս ժամէն կամ մէկ ժամէն կը վերադառնային
սրտերնուն կրակին բոցը մարած... ու թէ որ հար-

ցնեա «հայ տունը» հոյակապ գրքին մէջի պարի փրօֆէսէօր Թ. Ս. Ֆօքսըրի, ան պիտի պատասխանէ թէ, պարելէն վերջը պառկելու կ'երթան գրգռուած կիրքերը հաղեցնելու համար... և սրտերնուն կրակը մոխրացնելու համար, «ու պատմելով պարամոլ կնոջ մը պատմութիւնը ըսելով թէ.— ան կնոջ ամուսինը՝ երբ որ դիմակաւոր պարահանդէս մը սարքելի՝ դիմակաւոր կին մը, և դիմակաւոր այր մը կը պարէին, երբ որ պարողներուն քառորդ ժամ դադար տուին, ամէն մէկ պարող երկսեռ զոյգ, պարասրահէն դուրս կ'ելլէին կը կորսուէին, և երբ որ այդ սիրաբանութեան պահուն պատուաւոր ամուսինը յանկարծ ներս կը մտնէ իր շիագած կինը տեսնելով օտարականի մը գիրկը պառկած... տարճանակի հարուածով մը կը սպաննէ...» Ու դատաւորը անպարտ կ'արձակէ ամուսինը, և տասը վրայ, պարի փրօֆէսէօրը 200 հաւինկած բող կոյս մատըմուկէններուն հետ պառկելէն, հարցափորձելէն վերջն ալ... (ընթերցողը գիտէ՝ չի կրկնենք) ինքզինքը իբր կենդանի զոհեր հասցնող դահիճի մը տեղ դնելով... իր ունեցած վեց հատ պարի դպրոցները քանդելով, (որոնք օրական հազար տոլար շահ բերեն եղեր...) սկսաւ պարի դէմ քարողել ըսելով.— Պարը, տանսը, պալօն անբարոյական է... հին ողոմպիական տափանքի խողերուն կրկէսը կը տանի դէպի յետադարձ կապիկի դարը... և այլն, որ քրիստոնէութեան ու աստուածավախ մարդկային պատիւի, վարքի բարքի դէմ է...

Վրաս չի յարձակին պարի, պալօի, տանսի մոլի աղջիկները... խօսքը մէջերնիս... չիք միւսիւններուն ալ վրաս պիտի դալի... քանի որ անոնց գործերնուն կուգայ... խուճիկի պէս կիսամերկ աղջիկները... Թեթեւ բազուկներուն մէջ առած՝ կուրծքերնուն վրայ սեղմած... ջրհորի անիւի պէս կը դարձնեն...

որոնց «շիք միւսիւ»ներուն թուքերնին չորցած, բերաննուն ջուր եւ... սրտերնուն ալ սիրոյ նեկտար կուտան... բայց ես չեմ ըսողը, Ամերիկացի փրօֆէսէօր մ'է ըսողը, չէ՞ք հաւատար «հայ տունը» գիրքը երես 383, տող 27ը կարդացէ՛ք... և հասկցէ՛ք»:

Ի հարկէ կարապի պար պարողներուն քովը, սիրասուն սոխակի պարն ալ պարողներ կան: Ու այսպէս բացառութիւնները գուրգուրանքով յարգելով, միջադգային ստորին սիրապիղծ միջակ երկսեռ մարդոց քով, անխտիր ազգերու ազնուականի արիւն կրող վեհ ու վսեմ երկսեռ արարածներ ալ կան, որոնք երկրի վրայ՝ սիրածին սիրասուն հրեշտակներու դեր կը կատարեն. ինչպէս բոյսազգի ծաղիկներէն վեհ վարդը բուրումնաւէտ, ու անթոյր, անբոյր ստորին խոտը ու կակաչը... և թռչնազգիներէն սիրոյ քընարերգակ Պուէտ - պլպուլը՝ արշալոյսներու չողէն մկրտուած, ու գիշերուան ալ ջղջիկ թռչունը լոյսի արեւի անարժան...:

Բայց մեզի ինչ, անհուն անսահման մայր-բնութեան ծոցը թափանցինք, հոգերանութեան վերլուծումներու վայրերը սաւառնինք... դառնանք մեր նիւթին:

*
* *

Ու ճիւղակերպ սիրապիղծ շիք միւսիւին տրոփող սրտին, հեւացող կուրծքին վրայ՝ գինով գլուխը հանգչեցնող զգայաղիւրկ աղջիկը, հեշտագրգիւ նուաշներու գերադոյն աստիճանի տաք սլաքներու առարաշէկ հուրին հոսած... նազանքի քմայքով՝ մեղրածորան շրթունքները սիրականին հրատուր շրթունքներուն երկարելով... սանկ քիչ մըն ալ կոտորտուելով ու խայտալով խնդալով շրթունքները չարժեց,— Ա՛խ՛խ՛խ... չէ՛ր՛ր... ի՛ն՛ի՛սս... խնլքս կր դառ-

նայ . . . կոր, պառկիլ կ'ուզեմ կոր հոգի'ի'իս . . .
կրկնելով:

— Շատ լաւ «հոգիս», հրեշտակս . . . ըսելով ճի-
ւաղը . . . սիրուհիին շրթունքէն փակած օձի մը պէս
սէ՛ր թէ արիւն կը ծծէր գինով աղջիկան սրտէն . . .
որ կարմրած երեսներով, կարմրած մարմինով բռն-
կած . . . ինչպէ՞ս պիտի ըսէր անմահ Պ. Դուրեան Սկիւ-
տարի Պուէտ-պլպուելը:—

«Լաչակը վառ, լանջքը բոցավառ,

«Ահ . . . կարծես պիտ հատնի աղջիկը սիրավառ»:

.

— Ալօ՛ կարսօն . . . իւն շամպր . . .

— Ուի Միւսիւ թուքը-սիւիթ . . .

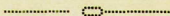
Թութակի լեզուով մը, օձի աչքով մը նշան ըրաւ
ճիւղաղը, միջակ մարդոցմէ ոտորնագոյն ծառային ֆը-
րանսական մակդիրով «կարսօն»ին որ ամէն բանին
տեղեակ էր, բայց ի խնդիր պախտիւթին ամէն ոտոր-
նութեան ալ ենթակայ էր՝ որուն անունն ալ դրած
էին կամ կ'ըսեն կապիկ-կարսօն . . . :

Ու հանած-վարած կեղծանոյշ կարսօնը՝ դարեւ-
ջուրի գաւաթներով ու մեզեցեցով (աղանդերներ) լե-
ցուն քեփսին (ափսէն) սեղանին վրայ դրաւ, շիք միւս-
սիւէն պախտիւթը առնելով կապիկի պէս բարեւելով,
շնորհակալութիւն յայտնելով «ալօ միւսիւ» ըսելով,
պարտորահէն դուրս ելան վերը սուրունը (տանիք)ը
տարաւ, խցիկի մը դուռ բացաւ լոյսը վառեց «քոյր
ու եղբայր»ները . . . ներս մտան, «մէրսի, օրվառ, ա-
տիօ . . . մը գլորցնելով խցիկէն ներս, վազելէն գնաց
պարտարահ՝ կարծես կապիկ մը, պախտիւթին կրկնեւր . . . :

Ու ասկեց վերջը հայոց երգիծածերթի վեհափառ
արքայից արքայ . . . «Կալոռ»ը թող ըսէ:—

«Պարիկ-հուրինեբու երազատիւթ հոգինեբը,
«Յուշիկ անուշիկ պառկելով... արդեօք քնա-
ցա՞ն գիշերը...
«Այ՛օ՛ շէրի տանս ըսելով... որ միացան մար-
մինները...»:

.

ԺԱ.

ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿԸ...

«Արեւին տակը՝ ամէն փայլուն բան ոսկի ադա-
մանդ չէ...» կ'ըսէ իմաստասէրը. պղինձը իբր ոսկի,
սպակին իբր աբամանդ կը փայլի արտաքուստ նման
«չիք միւսիւ»ի ալամօտա զգեստին պէս... բայց ներ-
քուստ անարժէք մետաղ և ապակի է, ստորին մար-
դոց ու սեռերուն պէս՝ ինչքան ալ որ զգեստով փայ-
լին արեւին տակ... բայց ցեխին մէջ ինկած ոսկին
(նման նկարագրի առաքինութիւնով պճնուած սեռին)
ան աւելի արժէքաւոր է, քան թէ ալափարիզեան ըզ-
գեստով չպարով չփացած աննկարագիր այլասերած
«ւիին» անհատ սեռերը՝ նման վիպակիս անառակ, տ-
նիծուած. ցոփամիտ, յայրատ խէնէշներուն որ տե-
սանք...:

Ու նման վերոյիշեալներու, ահա մարդկային ա-
ռաքինութեան իտէպլէ գուրկ՝ հանրային մարդոց ոտո-
րին ծառան, Ֆրանսական մակդիրով կարսօնը տեղեակ

ամէն բանէ՛ որ կոյս խաբուած գինով աղջիկ մը պիտի պղծուի . . . իր ամուրիութեան պառկած խցիկ ախոռին մէջ . . . գիտնալով հանգերձ՝ ի յարգանս 5-10 գահեկան պախաբիւն (նուէր), ձեռքով տարաւ բացաւ ախոռին դուռը՝ որուն մէջ մարդկային վերաբերեալ ոչ թերթի թուղթի չերա մը, ոչ գրիչի ծայր մը, ոչ գիրքի կամ հատորի պրակ մը, և ոչ ալ պատերուն վրայ գեղարուեստական պատկեր մը կար, կարծես վեհապանծ հանճարներուն խօսքը մարմնացած ըլլար «արուեստը արուեստասիրաց . . . »:

Եւ ինչպէս պիտի ըսէր հանգուցեալ «Թէոդիկ» Մարդկային դասակարգերը քննող՝ կեանքերու հայեւի պատմութեան գասերով փաստերով.—

«Ի՞նչ կը փնտռես ստորին, աննշան սերունդէ սերած ստորին սեուերու քով արուեստի ճաշակ՝ գրականութեան փափաք, և առաքինութեան իտէալ . . . որոնք այժարհ եկած են «խոտի պէս . . . » բուրու մնաւէտ աղնուական վարդ սեռերուն մարդոց քով՝ աննշան խոտ խոտոտասէր . . . » և այլն:

Ու «խոտորասէր» ստորին ծառայ կարսոնին խըցիկը՝ փոխան թերթ ու գիրքերու կը գտնուէր հինցած երկու աթոռ ու Ապպասեան չըջանէն մնացած հին կանէփա (թիկնաթոռ) մը . . . ու փոխան նկար պատկերներու ալ՝ ախոռ խցիկին պատերուն վրայ կախուած էին, կարսոնին կապած աղտոտ փռռէստիլաները (գոգնոց) ուսին վրայ ձգաց փէշկիրները (ղենջակ) ու ճերմակ ճագէթ մը, և պախաբիւն ու մարդային տոպրակը, ինչպէս իշուն ախոռի կախուած թամբը ու գարիի կամ յարդի, վարսակի ու խոտի տոպրակը . . . որուն խելքը, միտքը, կեանքը ու երեւակայութիւնը ու աշխարհը՝ այդ տոպրակին մէջն է:

• • • • •

Եւ այդ «կառսօնի» ախոռը...» 10-15 օրէ ի վեր մաքրած չէր կարսօնին կնիկը՝ նեղանալով, սրդողելով ամուսինին, որ երկու շաբաթէ ի վեր՝ շաբաթ գիշերները և կիրակի օրերը շատ պաւիթ չըլլալուն համար՝ տնտեսական կացութեան պատճառաւ, տիկին կարսօնը յուսախար եղած էր՝ գլխարկ և գոլպայ առնելու համար, ասոր անոր, միջակ թէ մեծ մարդոց տուած պախեիւն սպասելէն, նման կապիկի նուէրի... որ դեռ աղջիկութեան այդ իր ախոռ խցիկը տարած խաբած էր, ու պղծած էր... ըսելով թէ՝ «պանդուկին մեծ մարդոց թարգման է...» տոպրակներով դրամ կը շահի՝ ցոյց տալով այն տոպրակը պախեիւն, որ հանրային ստորին, ստրուկ ծառայ կարսօնը՝ իշխանի մը թուրի պէս միշտ մէջքը կը կապէր... :

Ու այդ աղտոտ ախոռին մէջի կահ կարասիները՝ երկու հատ մաշած աթոռէ և Ապպասեան շրջանէն մնացած, հին կոտորած ֆանեբայ (թիկնաթոռ)է մը կը բազկանար՝ որ կարսօնին անկողինի մահճակալի տեղ ալ կը ծառայէր՝ այն ժամանակը, որ դեռ պանդուկին պար-գարեջրատան ճաշարանին խալացի խոհուն խոհարար սինեօր Մարքօին քով, պնակալեզ ծառայ մըն էր, ու դեռ «լեղի դեղահատին ոսկեզօծ մաշկ»ի իմաստով, կարսօնութեան տիտղոս առած չէր... ?

Եւ ի զո՛ւր ոինեօր Մարքօ խոհուն խոհարարը՝ իր արուէստագէտի մը հնարքով շինած կերակուրներուն, փաստաներուն, անուշեղէններուն զաղանիքները ցոյց տալ ուղեց, որ իր ծառան գոնէ մարդ ըլլայ երկու երկուքուկէս ոսկի ամսականով չի երթայ աշխատի, ստորին ծառայութեան մէջ մնալով՝ կապիկի պէս ասոր անոր տուած պախեիւններուն դիմաց բարեւի չի կայնի... ըսելով թէ «աւելի լաւ է իշխել դժոխքին մէջ. քան թէ ծառայել արքայութեան մէջ...» բայց ինչ փոյթ, խրատ ու խորհուրդ՝ ան որ կոչուամէ, տա-

դանդէ, իտէալէ զօւրկ է, և ստորին սերունդէ սերած՝
Ջըջիկի պէտ անարժան է լոյսի . . . ու թեւեր չունի
սաւառնելու սոխակի պէս՝ արշալոյսներոո շաղը չողը
ըմպելու . . . :

Ու այս ստորին ծառային, խցիկ ախոռին զոր
քարերը իսկ աղտոտած՝ (ինչպէս որ կրկնեցինք) 15-
20 օրէ ի վեր մաքրած չէր կարսօնին կնիկը . . . ու
ահա այդ աղտոտ, պղծուած չոր քարին վրայ պառ-
կեցան փարիղեան շիք միւսիւի զգեստով մարդու շո-
շորթը . . . և ժանեակներու, ժապաւէններու կոհակ-
ներով ծփծփուն երեւմնի չփացած շուշանիկ աղջի-
կը . . . նման կապիկ կարսօնին, որ նոյն խցիկին մէջ
գինովցուցած, խաբած և պղծած . . . ու վերջը դար-
շապարները, նտքերը, ձեռքերը համբուրել տալով,
պսակուած էր՝ կռահելով թէ իր խաբած չփացած աղ-
ջիկը, իշխան մը կ'երազէ եղեր . . . :

Նոյնպէս, շիք միւսիւին հետ պառկող այս աղջի-
կան, որ չոր քարի գետնին վրայ պառկած՝ տըռ-
փանքի մօլուցքէ գրգռուած գինով . . . չոր քարը
բամպակի խշտեակի տեղ եկած . . . կը քնանա՞ր իր
իշխանին հետ՝ վաղը յայտնի կ'ըլլայ . . . Արեւիք
սակը:

*
* *

Ու այդ աղտոտ ախոռին՝ պղծուած խցիկին «չոր
քարը . . . » չէր նմանէր եղերաբաղդ երջանկայիշա-
տակ վեհ ու վսեմ բանաստեղծ Կոմիտաս վարդապե-
տին դեղօնին, որ անկեղծ, անրիծ սէրով սիրահար-
ները, սրտերնին սիրոյ քնար ըրած՝ կը թրթռացնեն,
«Մէր Աստուած»ը փառաբանելով գեղջկական սէգ սա-
րերու «չոր քարին» վրայ իսկ՝ թէ որ՝ սիրոյ սոխա-
կի բոյն շինեն . . .

«Կարմիր խնձորը ծառին վրայ,
«Սիրուն պլպուլը տալին վրայ . . .
«Սիրած սիրածի տային,
«Զոր քարի» գետնի վրայ . . . »:

Եւ սոխակի փետուրով ծպտսւած՝ սիրապիղծ այլասերած Եգիպտահայ մի թութակին քով . . . հայրենաբաղձ ազնուականի արիւնը երակներուն մէջ չըրջան ընող, Եգիպտահայ «Պուէտ-պլպուլ» սիրասլաց սոխակի մը դայլայլը՝ տամազուն հորիզոններուն ծոցէն սաւառներով, այլասերած սիրապիղծ անգղ ագռաւներուն կարծես երեսնին թքներով . . . կ'երգէ իր գեղօնը հայրենասէր ազգայնական վեհ ու վսեմ հոգիները խանդավառելով։—

«Փառք ու պատիւ հայրենիքի հերոս զաւակներուն,
«Անոնք անչէջ փայլն են ոսկի ազատութեան վառ արեւուն . . .
«Անոնք չունչն են, որով կ'ուռին դրօշակները յաղթական,
«Պատմութիւնը ժպտագին, լոյսի յոյս ունի անոնց անուան . . . »:

«Ո՛վ հայրենիք իմ անոյշ, դրախտավայր Հայաստան,
— Ո՛վ արշալոյս մարդկութեան,
«Պայծառացեալ թագուհի՝ անմահութեան արեւէն,
«Զուարթածաղիկ դիցուհի՝ զոր գարուններ կը պննին,

«Սիրոյդ համար կ'ուզեմ կանգնել
— Տաճար մը փառաց աննման,
«Ազատութեան արշալոյս, ո՛վ վերածնող
Մայր- Հայաստան»»:

Գանիրէ,

ԱՐՄԷՆ-ԵՐԿԱԹ

Փառք և պարծանք, հայրենիքի վեհ ու վսեմ
գերազնիւ ազնուական քնարերգակ զաւակներուն, ու
րոնք անմահութեան տափնինները և առաքինութեան
ծիրանին խլած, Արարաւեան Նոյեան դրախտավայր
Հայաստան տշխարհի Շիրակի ազնուական վարդազ-
դիններու տոհմէն սերած, զիրենց արփաւէտ թոյրը ու
բոյրը սփռելով . . . «խոտ»ի պէս խոտորած ալլասե-
րած եղիճներուն, ոչնչութիւնը ցոյց կուտան . . . «Ա-
րեւիմ ցակր»:

* *

Եւ միջազգային միջակ տմարդոց տանսի, վալսի,
պալօի, թանկօի պարասրահը պարպուեցաւ . . . ու դի-
մակաւոր երկսեռ խամածիկներուն քթերնուն խնդա-
լով պարի փրօֆէսէօրները . . . ոսկիները գրպանելէն
«օւրվտա շէրի . . . ատիօ շէրի . . . ուրմօտա լիսէական
լեզուաբանութիւններով, բաժնուեցան Բաբելօնի բազ-
մութենէն . . . »:

Առաւօտ է: Սիրապիղծ առաջաստի գիշերուան ծո-
ցէն, մեղրալուսինը մարող, մծղնեայ տափանքով պառ-
կող հուրի պարիկները արթնցան ախոռին «չոր քարի
գետնին վրայէն . . . »:

«Ա՛յ՛յ . . . »մը ճչեց լեղապատառ օրիորդ տիկի-
նը . . . երբ պարելէն ու խմելէն դարձած խելքը գլու-
խը եկած էր «արեւին տակը . . . » ինքզինքը դտաւ Ե-

ւայի հօլանի զգեստով . . . Ե՛ւ կարածնին կապած աղ-
տոտ ճերմակ փոռեստէլային վրայ ալ կարմիր արեան
քիծեր տեսնելով . . . որ չարսամի (սաւան) տեղ կը
ծառայէր չոր քարին վրայ փռուած սիրապիղծ սեռե-
րուն . . . :

— Ա՛յ՛յ . . . չէրիս . . . հոգիս ինչո՛ւ այսպէս . . .

— Բան մը չիկայ չէրիս . . . հոգի՛իս . . . տես՝
եա սիրականդ քովդ եմ . . . կոր . . . :

Սիրապիղծ չիք միւսիւ ճիւղին ալ կարծես քիչ
մը շուարեցաւ, թերեւս բոպէ մը խղճի խայթի ձայ-
նին անսալով, որ գէշ-լէշի պէս չոր քարի գետնին
վրայ փռուած արիւնոթաթաւ իր զոհը . . . արցունք-
ներու կայլակով կրակ կտրած պոռթկած՝ կարծես ա-
րի բարի ծնողքին խորհուրդները լացող աչքերուն
դիմաց մարմնացաւ, այլասերած սրիկայ «փիլն»ին ե-
րեսին պոռաց — հրէ՛՛՛ . . . : Բա՛յց

«Քիմաքոտ տուփաւէր, հեշտասէր աղջկան լացը,

«Նման է անձրեւոտ օդին, շուտ կը ծագի լոյսը» :

.

Ու սիրականը՝ սրտին վրայ սեղմած իր կիրքին
զոհ սիրուհին . . . լըվանդաներով լուացուած թաշկի-
նակը գրպանէն հանեց, հեշտասէր, տուփասէր օրիորդ
աիկինին . . . լացող աչքերուն արցունքները սրբեց,
ու համբոյրի բաժակով խմելէն սիրուհիին աղի աղի
թափած արցունքները և բերանէն ալ համբուրելով
կրկին սոխակի դայլայլի, չէ՛ր՛ր՛ի՛ս . . . ըսելով ճամ-
բու դրաւ . . . օւրվառ, առիօ . . . հոգի՛ս . . . չէ-
ր՛ի՛ս . . . մամաիդ պապաիդ ըսածս չի մոռնաս :

Ո՛վ Յուդայի համբոյր՝ կրկին մարմնացար «Ա-
րեւիկն ակը . . .

Անուրջքը, թէեւ դիցամայր Մորփէոսին ծփծփուն ծոցը նիրհող՝ երազագիւթ երկսեռ հոգիներուն երեււակայութեան, սիրասլաց թռիչքին առջեւ, դալարազեղ դրախտի դռներ կը բանայ. . . նոյնպէս յոյսն ալ երջանկութեան աւխն նեկտար առողջ գինովցնող երփներփեան ծաղկաց թոյրով, եղեմական պտուղներու բոյրով զեղուն ուխտասներու պողպատեայ պարիսպներ կը բանայ:

Եւ այս յայրատ, լիտի, լիկուած, անիծուած աղջիկ տիկինն ալ. . . թէեւ արեւին տակ տեսաւ իր բզրկատուած կեանքը, և զգաց որ իր ծնողքէն անիծուած հարսանեկան քողին տակ իսկ լքուած անիծուած հարսի մը նգովքի խարանը (եագը) ճակտին վրայ է, բայց աղմուտ յոյսի մը նշոյլը ինք, կրկին գիշերուան հեշտալի դիւթական երջանկութեան վայրը կարսօնին խցիկին «չոր քար»ին վրայ կը տանէր. . . բայց աւաղ որ յուսախոր պիտի ըլլար ծնողքէն անիծուած պչրուհին, քանի որ արիւնկդակ բորենի մը ծծած էր իր թարմ արիւնը, և վէրքն ալ անբուժելի, եւ. . . արեւին տակ ալ անպահելի:

Ու կրկին, ժանեակներու, ժապաւէններու թելերով մետաքսահիւս չրջաղգեսար հագաւ, տրտաքին կերպով երեկուան շուշանաղջիկը, ներքին կերպով (թող ներուի ըսել՝ պղծուած բող մը. . .):

Տուն գնաց՝ անքուն սպասող խանդակաթ մամաին վիզը փաթթուեցաւ, կրկին խաբելով մաման ըսելով թէ. — Ընկերուհիին հետ պարեցին, և անոնց տունը գացին պառկելու, բայց լոյս էր քունս չի տարաւ. օտար անկողինի վրայ. . . ինչպէս պիտի ըսէր արարական հին գուշակը, (եա՛մ վէլէտ. . .) էհ աղայ — ու ննջասենակը գնաց իր անկողինին մէջ պառկեցաւ. . . ինչպէս պիտի ըսէր Գահիրէի «Սաւառնակ» երգիծական շաբաթաթերթը, Գահիրէի եր-

կինքէն սաւառնելով ու տեսնելով աս բարի ծաղիկ
կին աղջիկը . . . «անուօ երագնեք խուշիկս . . .»:

*
* *

Ու անուշ երազներու թոյրէն բոյրէն գինով
գրգռուած տիկին օրիորդը . . . խո՛ւռ խո՛ւռ կը քնա-
նար 24 ժամէ ի վեր՝ որ գիշեր եղած, հայրիկը գոր-
ծէն եկած, ճաշած, պառկած, արթնցած, ու գործին
գացած, առտուան արեւին տակ իսկ դեռ կը քնանար,
անուշ երազներով խուշիկը . . . :

Եւ բարի մամային ոիրտը վկայեց, կամացուկ մը
աղջիկան ննջասենեակը գնաց՝ քնացող աղջիկան ան-
կողինին վրայէն վերմակը վերցուց . . . ա՛հ աղջիկս . . .
պոռաց երբ կոյս աղջիկան ճերմակ հադուստներուն
վրայ արեան բիծեր տեսաւ . . . ու ճերմակ փափուկ
մարմինին վրայ ալ կարմիր պուտեր . . . շիճ միւ-
սին ֆրանկա՛խտ ալ ունէր . . . ալ՛ չէրի տանս . . . :

Ու դողահար աղջիկը լալով արթնցաւ, մամային
վիզը փաթթուեցաւ, աղջիկան կուրծքին ցցուն ծի-
ծերը սմքած էին . . . մաման հասկցաւ որ կոյս աղ-
ջիկը խաբուած էր՝ պղծած էին պարող-պարիկները
«Արեւին տակը . . .»:

.

Ու այս սիրապիղծ ստորին երկսեռ «թիփ-թեփ»ե-
րը . . . ի զուր ուղեցին զիրենց «շիճ չիրին» զգեստ-
ներով, առաքինի սեռերու նկարագրի ծիրանի մը
փայլ տալ՝ «քուրջի կտոր» զգեստով . . . :

ինչպէս պիտի ըսէին եզխարանայ «Արն» ու «Յուսա-
բեր» օրաթերթերուն պատուարման խմբագրապետնե-
րը, պատնհացած քաղաքականութեան կնքած Ազատու-
թեան համար «քուբջի կտոր» գտնադիրներուն... Ե-
րանց վրայ Աստծոյ ձօնած մարդկային իրաւունքի Ար-
գարութեան ծիրանիկն փայլը մարած են — դեւ գիււ-
նապէս մարդ հրեւնեւր...

.

Ու գէշ-լէշի պէս փռւած՝ նկարագրէ մերկացած,
պատիւի բարձունքէն խնկած, առաքինութեան ծիրանիկ
փայլը մարած կին-աղջիկան հովուերդութեան առամբ
յայտնի եղաւ Արեւին տակը... որ պզծուած էր՝ հայրի-
կին մայրիկին երէկուան քնքուշ անուշ աղջիկը...
«Ամառի՛դ պտպտիդ ըսածներս չի մոռնաս է՞ շէրիս...»
ըսած բառերը բուն մը չէին այլ 100 ոսկի շորթեղու
գոյլի աւետարան... ու հայրիկը 100 ոսկի տուած
ճամբու դրած էր իր անտառի էգ «խոզը»... որուն
խանդավառօրէն կ'ապաւէր օրականը՝ գիրկընդխա-
նումի հաճոյքին... ինչպէս պիտի ըսէր հանգուցեալ Ե.
Օսեանը՝ «Մայրաքաղաքի ծպտուած ծիծեռնակ թռթոկ-
ները... ըսյն մը պիտի շինէին—շէրի...արանով»:

*
* *

Մպտուած կեղծ պիղծ թռթակը՝ և ծիծախուն ծի-
ծեռնակը ծուարած, Գահերէի արուարձան գիւղաքա-
ղաքի մը մէջ խաչի քանանայէ մը պտկուած, հարսու-
նեկան հովուերգութիւնը Արար Ֆէլլահներու հովիտնե-
րուն մէջ կատարելով... կը թռչին կուգան կրկին Գա-
հերէ, Բայց 100 ոսկին ալ կը թռչի...:

Ու կինը այն օրը շուկայ կը դրկէ «բան» բերե-
լու, երկու ժամուան մէջ Աղեքսանդրիոյ պշրուհի ի-
տալուհի հոմանունիին տունին պէս... հոս անեանկն ալ

կը մտքիէ կը փախչի շիք միւսիւ... չէրին: Երկու
ժամ վերջը կինը տուն կուգայ որ սենեակը գող մտեր
է... զարգեղէնները նոր զգեցաները եւայլն մամէն բա-
ները գողցեր է... Ա՛հ մը պոռալով գետին կ'իյնայ
կը մարի... ու կ'սպասէ որ սիրական չէրի մտնուինը
գայ...

Եւ տրեւին տակ մամէն բան կը գիտնան որ... գողը
իր պատիւին գող՝ սիրական չէրի... հոգի մամուսինն է
եղեր... «Աւաղ փառացա անցուորին»... Ու «չոր
քար»ին վրայ փռուած աղի արցունքներով աղուած
հոտած աղջիկը... մաման կուգայ տան կը տանի, ու
հիմակ այս բողբոլի կ'երազէ կ'ըսէ «պատմիչը» իր չէ-
րի սիրականին տափանքի հաճոյքները... Արեւին ցակը:
Մպտուած թռթռիկ լեզուով գիտականեր անգլ տգուա-
ւը... վեցերորդն ալ յոյնի մը քնքռալ աղջիկ խարել
կ'սլզէ. բայց թակարդէն անգամ մը ազատուած սո-
խակի ձագ հեղինակին «իրը դեղադործ ներկայացած»
յոյն կարսանէ մը հաղիւ հաղ՝ խարուելով ազատուած,
որուն երեսը պոռալով «պախչիչով փորը կշտացնող
կոպիկ կարսան մը չէր իմ ուզածս, այլ մարդ մը...»:
Ու ահա այս շոշորթ չէրին մօտեցած էք, որուն ալ ե-
րեսը թքնելով մամէն բան գիտնալով, ու երկու հաս-
ալ տպտակ զարնելով «չէրին», «չունի» պէտ. թռքին
տակ կը փախի...

Ու Դահիբէ փարաշններու հրաշքի աշխարհը՝ հա-
կառակ նեղոսի կենտոնակ ջուրին, ստորին 2-3 ան-
գամ անձրեւ կուգայ... Եւ գրութիւնէս մի քանի ա-
միս առաջ աղուոր անձրեւ մը եկաւ «չիք միւսիւ»
չէրին երեսի թռքերը լռացուեր է... Ու եօթերորդ
անգամահան զո՛րը կրկին հայ աղջիկ մը խարուել է,
ու մեռնէ զո՛րկ... Բայց թռքը՝ անձրեւէ լռացուած
փայլուն երեսէն խաբուած նշանակեր է... չէրին չփա-
ցած շուշան աղջիկը: Բայց ո՛վ գիտէ այդ շինացած

չուշանիկին դիտուն ինչ տնճրեւ պիտի բերէ... Արեւիմ
ցակր:

*
* *

Հանգէտ իր զուտկացը Աստուածային դեր կա-
տարող, խոնդակաթ մամաի մը և, գորովագուց սրտ-
պաի մը՝ գոհար խօսքերը խրատականները մտիկ չընող,
տնիծուած չփացած աղջիկ մը. ի հարկէ, «տանթէին
գլխիւքէն» փոխած՝ այս անասի մարդ հրէշի մը գիրկը
պիտի իյնայ...

Ու «պատմիչը» Մարթէլ գոնեակ մը եւս ճնկելով
լռեց... երբ պար-սրճարան գոլէճիս, ուրիշ սեղանի մը
վրայ, «Արեւ Յուսարեր Արաքս Սաւառնակ» ընթեր-
ցող աշակերտներէս մին, այս «վիպակ» մտիկ ընելէն
վերջը պատասխանեց. — «Յուսարեր» կարգա՝ Գաշ-
նակցութեան թմրուկը կը զարնէ, «Արեւ» կարգա՝
Ռամկաժողովեան կիթառը կ'ածէ... չըլլա՞ր արդեօք,
իրենց յատկացուած թերթերուն մէջ, գոնէ փոքրիկ
սիւնակ մը «ընտանի յորիկ»ի նուիրեն, որպէսզի այս
անասի այլապէս սրիկայ փինկե... օձի պէս տուներ
չի թռնուորեն, ներս սողալով...»

— Ինչո՞ւ չէ աղբար... տշխարհին մէջ չեղած բան
կոյ աղբար... ըսաւ միւս մը... ու այդ պահուն գեղա-
նի շրջիկ երգչուհի Արաքուհի մը ներս մտաւ. սկսաւ
երգել՝ արաքսկան անմահ անհատնում ետնա՛լնէ՛հ...ը
պար-սրճարան գոլէճին մէջ...

.

Բայց չի մոռնում լռելու ազնուատում հայուհիներ՝
չի խորուէք այս անասի «չիք միւսիւ»ի զգեստով, և
թութակի լեզուներով ստորին մարդ հրեշներէ... որ
շատ կայ կ'ըսէ «պատմիչը» մեծ մայրաքաղաքներուն
մէջ, «Արեւիմ ցակր»:

ՎԵՐՋ ՎԻՊԱԿԻՍ

ՍԻՐՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

«Սիրե՛ գիս անկեղծ անբիծ լոյս սերտ
«որ քեզ սիրեմ սիրաբուրդիս արտա՛...»

• •

«Սեր Աստուած է» կ'ըսեն Առաքելությունը, ուրիմ
«Աստուած Սէր է»։ Եւ Աստուած ալ որ երկսնո՛ւ է ու-
թիւնը ասեղծեց իր էութեան նման, ուրիմն մենք՝ ոչ-
խարհի էակներս ալ Աստուծոյ մէկ մասնիկն ենք...»

Եւ «ես ինք» մեր սրտին լոյս տուող Սէր Աստու-
ծոյ սիրոյ խորախորհուրդներու մասին ոնման հանճար
Սոկրատի խօսքով «սա չափը գիտեմ, որ բան մը չեմ
գիտեր»...» Թող դարերու ծոցէն ծնած դեւ մարդ
հրէշ տաքդոց՝ քարէ դանկերը... լուսաւորող, ժամաւ-

նախնեքու ջտակիր՝ մեծ մարդ մարդայէ ռահլիրայ՝
խմասուն, գրադէտ, բանաստեղծ, հանճար, փիլիսո-
փայ հոգեբանները... մեր մութ միտքերը լուսաւորեն,
իրենց վեհ ու վսեմ «սիրոյ խորհուրդներու» շշույլով:

*
* *

Սերը՝ խորհուրդէ տալիս մեր ցաւոտ զոյութեանը,
նրա (Սէրի) բոցը խլուած է արեգակից, իսկ հմայքը
աստղերից...

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Սերը՝ հոգիով սիրել Աստուածային տաղանդ մըն է,
տաղանդդ բոժնէ վաղը առատօրէն պիտի տայ քեզի
Աստուած ճառագայթի պէս...

Ա. ԶՊԱՆԵԱՆ

Սերը՝ երկինքի սիրտն է, սիրոյ մէջ երկինք դը-
րէք...

ՇԷՅՔՍԱԲԻՐ

Սերը՝ 9000 տարուան մանուկ մ'է, մանուկի միտ-
միտ մաքուր սրտով սիրեցէք ձեր սիրուհիները...

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻԽԳՕ

Սերը՝ իր արմատները տարածած է սեռերուն ե-
րակներուն մէջ, իսկ պատուները «հանճար»ին սրտին
մէջ...

ԿԷՕԹԷ

Սերը՝ մեր փոքրիկ սրտերուն մէջ, պէտք է եղ-
բայրական անկեղծ անրիժ լոյսի շշույլով պլպլայ՝ որ-
պէսզի մեր Եգիպտոսի սկաւռեակեան միութեան անունը
իր սիրոյ ցուքերը սփռէ, ի սփիւռս աշխարհի վրայ...
Վեհ. Իշխան ՅԱՐՈՒՔ—Սախի, բանախօսութիւնը Ե-
գիպտոսի սկաւռեակներուն պէտ կտրուած պահուն 1933:

Սերը՝ տաղանդաւոր գերազնիւ սեռերուն՝ կեանքին տրեւէն է լոյս տալու համար, քանի որ նախախնամութեան աւելնելով ներշնչուած անհատը, իբր «Ազսլ» մը կը փայլի՝ անոնց քով՝ որոնք ստորին դասակարգին կը պատկանին, խախտած միտք մը՝ քարացած սիրտ մը ունին...

ՓՐՊ. ՈՒԱԼԹ

Սեր՝ անուն Յիսուս, սէրով քո ճմլեա, սիրտ իմ քարեղէն:

Ն. ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Սեր յոյս, հաւատք, այս երեքին լոյս արքան է Սերը...

ՊՕՂՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ

Սերը՝ Ազրիւր է ամէն բարեաց, որմէ կը խմեն կենաց ջուրը սուրբերը, սուրբ սէրը բարեմտին արաին մէջ՝ պողպտից ձիթենի մըն է, որ ձէթ կը հոսեցնէ անոր իմանալեաց լուսաւորութեանը և օժմանը համար...

Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

Սերը՝ անթարգմանելի ծնունդն է Աստուծոյ՝ որ լոյս կուտայ՝ մեծցած սիրտերու և խաւարին մէջ ինկած հոգիներու:

Ս. Գ. ՆԱՐԵԿԱՏԻ

Սերը դրախտի ընտանիք հայու տունին մէջ պէտք է փայլի անրիժ տրեւի պէս՝ քանի որ տուն և ընտանիք մի փոքրիկ թագաւորութեան երկիր ու առհման է, որոյ նահապետական տիտոն վրայ կը նստին ծընողք, հայրը իբրեւ թագաւոր, և մայրն ալ իբրեւ թագուհի, և կը կառավարեն հպատակ ընտանիքը... (զաւակացը):

Խ. ՀԱՅՐԻԿ

Աերը՝ հողիին ամենէն Սուրբ հրայրքն է, որոնց ներշնչութեամբ է միայն որ կարելի է սննենալ բանաստեղծութեան ամենէն հողիացեալ ձեւը: Սէրն է աւելնը շարահոններու անդրախանակի տրմէքին գաղտնիքը:

ԳԵՐ. Տ. ՊԱՏ. Թ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ «Երուսաղէմ»

Աերը՝ հաւատք յոյս ունեցող էակին սիրտ սկիւնն յոյս նշխարն է. լեցուցէք ձեր սրտին մէջ սիրոյ հոգեկան հարստութիւնը, ան ձեզի խոնդ ու եռանդ պիտի պարգեւէ:

ԳԵՐ. Տ. ԵՊԻՍ. ՄԱՄԲՐԷ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ
Առաջնորդի փոխ. Ի Փահիրէ

Աերը՝ գրական գեղարուեստական սիրահար սեռերուն սրտին մէջ, յայտնութեան տաղին պէս կը ծագի յանկարծ, ուրկից կուգայ այդ լոյսը... ոչ ոք գիտէ բացի Սէր Աստուծմէ: Այդ Սիրոյ նշոյլը՝ ուրիշները լուսաւորելու ճառագայթը, ոչ գպրոցը կուտայ ոչ ալ ուսուցիչը այլ կը ծնի տաղանդաւորին սրտէն, բոյց բնաւ չի մեռնիր...

ՇԱՀԱՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ, բանաստեղծիւն Հոյ
Գեղ. Միութ. Սրահը, Փահիրէ 1932: (1)

Աերը լոյսն է մեր ներքին կեանքին, մեր զարգացման աստիճանը ցոյց տուող սրտին Արեւը, հողիին ջահը...

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ (2)

Աերը՝ հայրենասէր ազգասէր մարդասէր ընտանեաւէր կրօնասէր ծնողասէր՝ անհատին համար, ամէն բանէ գերիվեր է՝ նուիրական արքաղան հաւրին պէս «Վհատեան կոյս»երուն նման, ո՛ւր որ երթայ իր հետը կը պտտցնէ Սէր Լոյսը... քանի որ՝ հողիին տաճարին մէջ

վառած ջրհին բոցը՝ տառած է հայրենիաց նուիրական
բազինէն...

Գ. ՏԻՒՐԿԷՐԵԱՆ (3)

Ահա՛ գրական գիրի գիւտի, որ յանկարծ ցաթեց
«Մահակ և Մեարոպ» սուրբերուն սրտին մէջ Աստուա-
ծային տեսիլքով մը, մեր հայութեան կեանքերուն
լոյս տալով կարծես Արեւ... պահենք գուրգուրանք
այդ սուրբ սէրին վրայ՝ օտար երկինքներու տակ խեղ
փայլեցնելով այդ սիրոյ բոցը՝ որ մերն է...

ԼԵՒՈՆ ԹԱՇՃԵԱՆ (4)

Ահա՛ քրիստոնէական աշխարհին մէջ ապրող սե-
ւերուն սրտին մէջ՝ անբիծ շուշան ծաղիկի պէս թող
ծաղկի, դրախտի վարդերու թոյր ու բոյր տալու իր
մօտեցողին... կեանք խեղալիդ տալաին մէջ մշակէ
սիրոյ հաւատքիդ յոյսիդ հունտերը... (ո՛վ մարդ, կին)
և սիրոյ արշալոյսներ նոր նոր ճառագայթներ պիտի
տեսնես սիրոյ սրբազան հունտերդ բուսցնելու ու տ-
ճեցնելու...

ՅԻՒԶԱՆԴ ԿԷՕԶԻԴՊԷՕՅԻԻՔԵԱՆ (5)—1/ին 5 թի-
ւերու յարգելի հայրենակիցներուն «սիրոյ խորհուրդ-
ները» տառած եմ 1932 Հոյ Գեղ. Սրահին մէջի բանա-
խօսութեան միջոցին:

Ահա՛ որ չըլլար անհրաժեշտ՝ տէրը պիտի տար
հրաժեշտ... ու երկինքը մուխ ու տւեր սնանկացած
պիտի հռչակուէր...

ՓՐՕՅ. Յ. ԳԱՅԱՆԱՆ

«Մի մոռնար զիս» բանասկեզծին գիրքէն

Ահա՛ թանկարժէք է գին չունի, չի կրնար ծախու-
առնուիլ, կաշառք՝ չընդունիր եղբայրական անկեղծ
սէրը... անսէր միլիոնատէ՞ր մ'ես, փաղաքշանքով՝ շո-

դոքորթութիւնով յոխորատուով եւ... ճէնթըլմէն եւմ
«շիք միւսիւ» մըն եւմ ըսելով... կը հպարտանաւ տ-
քաղաղի պէս... ոսկին կը պաշտես... բայց կուս մը
չես տրմեր քանի որ Աստուծոյ սիրոյ նշոյլը սիրտդ չի
լուսաւորեր... ճանկ մը հոգով պիտի կշտանաս մարդ-
հրէշ դեւ...

ՊԱՏ. ԽԱՆԴԱՄՈՒՐ

Ահա՛ անկեղծ է փափկանկատ հաճելի է անուշ է
արի բարի է, հաւատարիմ է, իմաստուն ազնուարարոյ
է, բայց ոչ շահախնդիր...

«Հայաստանի Կոչնակ»

Ահա՛ ահա՛ կը ծնանի, ընկեր մը եւ ընկերուհի՞ մըն
եւ սիրոյ... անրի՞ծ սիրտով սիրէ կ'ըսէ. սիրոյ Աստծոյ
Յիսուս ըսելով «Ո՛րք ընկերդ անձիդ պէս»... Սէրը բո-
լոր առաքինութեանց մայրն է, կրօնքի հոգին, ընստ-
նիքի անկիւնաքարը, ընկերութեան հիմը. երանի ա-
նոր որ՝ լուսաթոյր օկին սիրտը բացած «Ո՛հ» կը քա-
րողէ, ճառագայթի պէս ամէնուն լոյս ու յոյս տալով
բիւր երանի...

ՓՐՕՖ. ԱՆՏՐԷ

Ահա՛ որ գրումով լիներ, զինք երեւ պիտի կրա-
կով... ահա՛ր խնձորով պիտի ու տրհէմ տրհէմ շաքա-
րով... անոյ՛ ձեզրի լեզուով...

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

Ահա՛ արտին իբր ջուր վառող «անհատը» լուսավառ
բացէն ելեւարաց^Յժ տաքարիւն է, արաքաշարի է, ան-
կեղծ է, փափկանկատ է, հաճելի է, անուշ է, քաջա-
սիրտ է, համբերող է, հաւատարիմ է, իմաստուն է,
ձրկայնամիտ է, ազնուարարոյ է, անշահախնդիր է,
պատուաւոր է, առաքինի է, վեհ ու վսեմ է... ու օր-
րապիղծն ալ աստանայ է... մարդեր խաբող:

ՏՕՔԹ. ՔՐՕՅԹ Ամերիկացի

Սեբրը բոլոր առաքինութեան մայրն է, հաւատք յոյս սէր ունի՞ս սրտիդ խորանին մէջ՝ օր մը պիտի փայլիս իբր տրեւ...

ԹՈՂՍԹՈՅ

Սեբր՝ թէ որ իր տներիժ լոյսով սիրեա՝ գինովեաս սոխակի պէս ճառագայթներու շողէն շողէն... սիրոյ հանճարը կը ծաղկեցնէ, ըզճանքիդ հրեղէն վարդը՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Սեբր՝ կը հանգչի մէն մի անկեղծ տներիժ մեծ միտքերու մտքուր մանուշակ հողիներուն յասակը... նման կանթեղի լոյս տալու համար, ինչպէս ծաղկավարդերու կոկոնին պակուշքին մէջի անուշ ցօղի հիւսկը բայրը...

Յ. ԳՆԱՃԵԱՆ

Սեբր սահման չունի՝ մեծ հանճարներու լուսավոր միտքերուն տներիժ սիրոյ երկինքին պէս... մեծ գլուխները սիրտըչիւ, գրական գեղարուեստական «արեւես» կ'ստեղծեն, փոքրիկ գլուխները «արեւես»:

ԿԷՕԹԷ

Սեբր՝ սիրող անկեղծ տներիժ սիրտերու կը վերաբերի աւելի, քան թէ միտքերու... Սէրը հրեշտակներու կողմանէ ոստղերուն տուած ողջոյնն է, Աստուած Սէր է, Աստուած տմէն արարածները սիրոյ ծառայելու համար անկեղծ է, բայց՝ հրեշտակներ և հրէշներ ալ կան... որ հրէշը սիրտպիղծ անիծուած է, իսկ հրեշտակը սիրտսլաց օրհնուած...

«Թշուառներ» Վ. ՀԻԻԿՕ

(ակունջը խօսի սիրտպիղծ շիք միւսիւնին)

Սեբր՝ ընդհանուր օրէնք մը ունի այր և կնոջ սեռական արտաբանութեամբ, երբ որ մին զոռոզ է սի-

բոյ խորհուրդէն անտեղեակ՝ ինքը շատ աւելի նուազ
կը սիրուի սիրողը սիրուիլ կ'ուզէ... բայց սիրոյ
բարձունքները սաւառնելու թեւ չունին ստորին սե-
ւերը...

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Սեր՝ անբիծօրէն սիրող արտին տէրը՝ ողնուակա-
նութեան ջանակիր մըն է, քանի որ մեծ արտին սա-
ճարին մէջը Սէր Աստուածութիւնը՝ իր սրբազան ծէ-
սերը կը կատարէ... եթէ ես իմ սիրտս մերժեմ աստ-
ուածային սիրոյ պաշտամունքներէն, ո՞վ պիտի կա-
տարէ բանաստեղծական առաքինութեան սիրոյ խոր-
նուրդները... զժոխքի սիրապիղծ դեւերը...

ՏԱՆԹԷ

Սեր՝ անիկն թեւն է, որ Աստուած տուան է սի-
րարուղիս սրտին... զէպի զինքը երկինք արեւին քով
բարձրանալու համար...

ՄԻՇԷԼ ԱՆԺԵԼԼՈ

Սեր՝ ան որ կը սիրէ հոգիով անկեղծ անբիծ
աստուածային խորհուրդով, ուրեմն ան կը թռչի սի-
րասոյց թեւերով՝ զէպի երկինք... ոպտա և ուրախ,
բան մը չի կրնար արգելել զինքը... ան կրնայ ամէն
բան կատարել իր առաջնադուրով:

ՍՈԿՐԱՏ

Սեր՝ արտին բարոյախօսներուն քաղցրագոյն նեկ-
տարն է, լաւագոյններուն գեղեցիկագոյնն է, հովուեր-
դութեան հրաշագործը՝ բանաստեղծութեան քնարը...

ՊԷՅՔԸՆ

Սեր՝ լուսավառ, եղան սիրարբշիւ սեւեր՝ որոնք
«Արեւը» իբր սիրոյ սրբունի պաշտեցին... բայց ես
գիտեմ որ Արեւը Աստծոյ մշտավառ ժպիտն է...

ՌԵԹ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

սէրը՝ Աստածոյ քնարին մէկ արձագանդն է, սիրտ-
սուն արտերուն մէջ կրկնուած...

Դ. ՎՍՐՈՒԺԱՆ

սէրը՝ ան երկնային կայծն է որ կը հրահրէ ամէն
զգայուն սիրտ երբ ան անկեղծ է...

ՍԱՐԿԱՒԱԳ

սէրը՝ ո՞վ լծորդեց մահուան հետ ո՞ր աղջիկը մոռ-
թեց՝ իր հոգիին մէջ անարփանքին անկեղծ աղաւնին՝
ու օր մը անոր արիւնոտ վերադարձը չապառեց... կը
յիշէ՞ք սիրապիղծ սեւեր ձեր չարչարած սիրոյն խղճին
ձայնը...

Յ. ՕՇՈՒԿԱՆ (Խ. Մեհեան)

(տկանջը խօսի չփոքրած լլկած աղջիկուն)

սէրը՝ դրական մշակութային դաշտերուն մէջ աշ-
խատող մշակին... «վարդ» մը կը նուիրէ թոյրով բոյ-
րով, ո՞ւ վռնչով... շատերուն անուշ հոտ, շատերուն
արիւնոտ փուշ կուտայ այդ վարդը... բայց աւելի լուս
է «վարդ» մը ըլլալ «հոտ և փուշ» ունենալ... քան
թէ պարզ «խոտ» մը ոչ «փուշ» ոչ ալ անուշ «բոյր»
ունենալ... Արեւին ասկը:

ՄԻՆԱՆ ՉԵՐԱՋ

(տկանջը խօսի խոտաբոս «խոտ» սեւերն)

սէրը՝ հողւոյն կանթեղն է պլպլացող՝ և կեանքը
լուսաւորող ջահը հրթիռը՝ երբ որ մարի այդ սիրոյ
լոյսը կեանքին տաճարէն, յանկարծ մռթին մէջ կը
մնայ կեանքը ու հողին...

ՈՍԿԱՆ ՊԷՅ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Սէրը՝ սիրող, անկեղծ, անբիծ, վեհ ու վսեմ սրտի
տէր սեւերուն արտէն՝ ստեղծութեան թոյնը, ռիսկալու-

թեան ժա՛րը կը թափէ ... քանի որ Աստուած սէր է և ներողամիտ:

Վ. ԹԷՔԷՆԱՆ

Սերը՝ անհունին մէջ լոյս առնող՝ սիրասլաց սեռերուն փարոս մըն է, սիրոյ վառ ճառագայթներէ զուրկ մարդը՝ ատարնութեան, ստութեան մէջ կեանքը կը թռամեցնէ իբր «խոտ» մը աննշան ... :

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

Սերը՝ հայրենասէր, ազգասէր անհաւին համար՝ խանդ ու եռանդ պարգեւող աղանակ մըն է, հայրենեաց գրախառն սաւառնող սիրասլաց՝ աննշտութեան հոգիի աւիւնով՝ սրտեր, հոգիներ խոյստացնող :

ՅՈՎ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (Խմբ. Արեւի)

Սերը՝ սիրասլաց սեռերուն կեանքի ամենամեծ գրգիւն է. եթէ բանաստեղծին, գրագէտին քնարի գեղօնէն, երաժշտին եղանակէն, աշուղին հովուերգութենէն, նկարչին վրձինէն սիրոյ նշոյլը մարի, ցրտասառոյց գորտերու սրաղ ձայնը կը մնայ:

ՅՐ. ՆԻՉԷ

Սերը՝ գեղարուեստասէրին սրտին ջահն է. սիրէ գեղարուեստի թագունի գրահանութիւնը ... ամէն «գիրք» ներշնչումի մը ցոյցումն է, կոչումի մը ծընունդը, երկնային պարգեւ, մշտաւառ աստղ մը ... կարգա՝ կեանքին մէջ յաջողութիւն դանդը «կարդացողն է» ... Ժողովուրդներու աղնուակա՛ն զաւակաց մտաւորական հակումին կնիքը կը կրէ գողտրիկ Գիբբը:

Ա. ԱՐԻԻԱՐԵԱՆ

(Տգէտ, անուա ստորիններուն ականջը խօսի...)

«Սերը՝ արտիս սաղ է չալում

«Խնչ կայ անմահ այս սուտ աշխարհում ...

«Գիրք սիրէ, քաղամ սիրէ, տափթար սիրէ
«Երգել սիրէ ... նրանք կեանքն են անմահացնում»
Անմահ հայ աշուղ ՍԱՅԱԴ ՆՈՎԱ

«Սէրը՝ սիրտս կը խոյտացնէ, ա՛հ իմ սէր
«Երգ գինի կին» ետ Բապու ինձ բեր ...
«Խմեմ, երգեմ, սիրեմ ... աշխարհ դու անցիր
«Է՛հ մարդ ահա սէրը. կեր, արբ, ուրախ լերս»...
Հոգեկաւոր պարտիկ բանաստեղծ ՕՄԱՐ ԽԱՅԱՄ

Սերը՝ «Երեք» գիրով կը կապուի . . . իսկ խենթ
սիրահարները յաճախ պողպատեայ շղթայով ...
ԵՂ. ՏԷՄԻՐ ՃՊԱՇԵԱՆ

Սերը՝ տակույթ իւնը՝ ուրախութեան, հառթեան
տեղ՝ զոհողութեան, վրէժ խնդրութեան տեղ՝ եղբայր-
սիրութիւն, կաք (վէճ) և կռիւի տեղ՝ խողալութիւն,
խառնակութեան տեղ՝ ներդաշնակութիւն, չարին տեղ՝
բարին, մահուան տեղ՝ կեանք ... կը սրբաբանէ, սիրե-
ցէք զիրար եղբայրական սնկեղծ Քրիստոսի սէրով՝
ո՛վ անմիտքանութեան դրօշմը կրող հայ զաւակներ ...
ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ
Նահատակուած ի Ամերիկա 1933 Դեկտ.

Սերը՝ սիրաբուղիս արաի մը ամէն բան կուտայ՝ ով
որ սիրող «Սիր» մը ունի ամէն բան ունի ... : Սիրոյ
յագեցումներու, գոյացումներու, յուզումներու, տառա-
պանքներու, արսուանքներու, տենչանքներու, տանջանք-
ներու, յուսով ի պաւմաններու, երազներու, արշալոյսնե-
րու ... աւելնող եռացող սկիհ սիրտը ազնուականին՝
ամէն բան կուտայ մարդոց . բովանդակ էութեանց
զգայարանքները՝ այդ Աստուածային սնրիմ սիրոյ լոյ-
սով վառ է ... :
ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՄԱՋԱՐԷՆ

Սերը՝ Աստուծոյ ազատութեան լոյսը՝ որ լուսաւո-
րած է Արարատածին Հայ ցեղին զաւակացը սիրածին

սրտերը ... Լուսաւորիչին անշէջ կանթեղին պէս . ո՞վ անիծուած համիտանման, անօրէն անգուլթ , կեղեքիչ բռնակալներ ... չէք կարող մարել՝ Ազատութեան սիրոյ նշոյլը աղգիս զուակացըը սիրաբազկի սրտէն ... որոնց հոգին Նոյեան վրէժխնդիր Ենոլային հետ չփռւմ ունի, կենաց Ս. Ազաւնետի մը պէս՝ ձիթենիի ճիւղը լուսապսակ հիւսած՝ ի խնդիր ազատութեան, Սէր լոյս յոյս հաւատք կը ցոյցնէ ... :

Սրբազնագոյն Տ. ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Մեծ Տանն Կիլիկիոյ

Սէր՝ Աստուած է. սիրէ սրբազան սիրովդ Աստուած եւ Աստուծոյ վատահէ, և Աստուծոյ օրէնքին համաձայն պատիւդ բարձր բռնէ, ազատութեան յաղթանակի ծիածան դրօշակի պէս ... Աձատուծոյ սիրոյ լոյսը, քեզի պիտի տանի, մաւթ գանկերով արխնառուշտ չար բըւնակալներու դիւանար հոգինուն յղացումը խողոտքէ լու ... :

Պելճիքայի հանգուցեալ ԱԼՊԷՌԻ ԹԱԳԱՒՈՐ

(Կը պատմուի թէ, երբ պատերազմի չատուած Վիլհելմ չար բռնակալը դիւանար հոգիով, սատանայական յղացումով ... կ'ուզէ վեհ Պելճիքայի ազնիւ ազգը աջնչացնել՝ Եւրոպան մոխիրի վերածելու և աշխարհը մէկ հօտ և գինք ալ հովիւ չատուած մը ըլլալու ... — Ինչպէս հիգրա Համիտը Հոյ ազգը պիտի աջնչացնէր. հանգուցեալ անմահ Ալպէս թագաւորը նուազ մը կը գրէ ըսելով մարդակերպ սատանայ Վիլհելմին. «Կրնա փոքրիկ բայց վեհ Պելճիքացի աղգիս զուակները ջարդել, մոխիրի վերածել չէն շող քաղաքներս(նման հայուն առ Թալաթ) ու դու կամ քու հոգիդ իբր մահագոյժ բու մը ... աւերակներու վրայ թագաւորել ... բայց Պելճիքացիին վեհ ու անմահ ազատասէր հոգին ու պատիւը բնու, բնու, բնու երբեք ... չեա

կարող ոչնչացնել ... քանի որ ան ազատութեան սէրով
լոյսով է մկրտուած ... :

• • • • •

Աւեր՝ մայր հայրենիքի անկեղծ հայրենասէր վեհ
զաւակներուն սրտէն՝ նման երկնքի ասաղ մը. ով ան-
գութ սիրտպիղծ բանակալ կեղեքիչներ, չէք կարող
մորել, շինծու զէնքերու դժոխատիպ գործիքներով ...
նման ԳՈՒՏՈՒ ՆԵՐԻՆԻ, Ս. ՆՐՈՒՍԱՊԻՄԱՅ ՎԵ՛հ զաւակին
Դրիստոսի, որուն աստուածացած սիրոյ կայծը՝ սիրտ
սկիւնէն մորել ուզող՝ Հերովդէս—Պիղատոս դահիճներու
պողպատեայ սուրերը, սուինները՝ սիրոյ ազատութեան,
արդարութեան համար խաչուած չարչարուած վալթե
խաչից տակն իսկ, կտոր կտոր փշուռցան ... :

Անմահ ՇԱՎԻՔԻ

(Նգիպտոսի արար բանաստեղծներու իշխան)

Աւեր՝ գրական գեղարուեստի ստղանդ ու սիրտ ու-
նեցողին գերագոյն թագունի մուսան է, հոգւոյն բոլոր
ազնուականի գեղեցկութիւնը ցոյց տուող՝ որուն սիր-
տը «Աւր» անող քնար մ'է ... :

Ան որ սիրոյ եւ նուիրումի զգացում ունի ամէն
բան ունի, բոյց ստորին և աննշան սեւերուն, ու չար
կեղեքիչ բանակալներուն կուէ ոնգւայ սիրտը ... քո-
ղարկուած է սեւ ու մուսյլ մշուշով, ամպով, որոնք
կարօտը ունին գրականութեան սիրաբուլիս արեւի լոյ-
սին ... :

Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

(Խմբ. Յուսարերի)

Աւեր՝ Աստուած է, յոյսիդ լոյսին կոնթեղը մարմն
է. մօտեցիր սէր Աստուծոյ՝ ան կրկին պիտի վառէ սիր-
տըդ ... :

Գ. ՉԱԴԻՉԵԱՆ

Սերը՝ հայրենասէր, ծնողասէր, եղբայրաստասէր անհատներուն արտին նման է «Արեւ»ի և «Լուսաբնկոյ»ի, որոնք տոռուգակոծ կեանքին լոյս կուտան, մին զիշերը, և միւսն ալ ցորեկը ... ։ Ու անհայրենասէր, անեղբայրասէր, անծնողասէր և անաստուածասէր մարդ չիէջը «գրամաւս առ» կ'ըլլայ ... որուն սեւ սիրտը՝ սիրոյ լոյսէ զուրկ է, ու տղան՝ ռակիններով անկուշտ ու գին ալ «ձանկ մը հողով» ... պիտի կշտանայ՝ իբր օձ...
ՄԱՍԻՍ ԱՊԱՀ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Սերը՝ հայրենիքի, ծնողքի, ընտանիքի հանդէպ տառածողին արտէն, բնաւ չի մարիր մութ ու մաւլ կեանքի զիշերներուն մէջ իսկ՝ քանի որ՝ հաւատքի, յոյսի լոյսէն վառուած սիրտը սիրոյ անշէջ լոյս տալ կ'ուզէ նրման աստղի... ։

Ս. ՇԱՀՊԱԶ

Սերը՝ սիրասլաց սեւերուն կռակին բնաւ ծանրութեան բն չի տար, երբ ան անկեղծ է ։ Սիրող սիրտ մը ունեցող սեւը խնդութեամբ կ'ընդունի սիրածին բնութիւնը, ինչ որ դժուար ու անտանելի է անաէր և անսիրտ անհատին համար ... ։

ԱՐԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (Խմբ. Արաքսի)

Սերը՝ բնաւ չիյնար. աւելի սնապարծութիւնն է որ պատճառ կ'ըլլայ կիներուն և մարդոց անկումին, քան թէ սէրը ... ։ Ինկած սեւերուն առաջին մտածումը դարձի գալը չէ. հապա ուրիշ սեւեր ալ մոլորեցնել՝ որոնց կ'ըսեն սիրապիղծ ... ։

Ե. ՄՍՐԼԵԱՆ (Սաւառնոյ)

Սերը՝ աւելաւորի սիրտ գանձ ունեցողին համար՝ բովանդակ աշխարհի նիւթական անցուկուն սին փառքի տակի խորատութեան կեղծ վոյելքներէ, տաւաւը խանդ

ու եռանդը հեշտանք կը պարգեւէ, դրամապաշար սիրոյ լեզուէն անտեղեակ անզգայ մեծատուէի մը սիրտը քարաժայռի պէս ի՞նչ կը հասկնայ սիրոյ լոյս արեւէն...

Յ. ԹԳՐԵԱՆ

սէրը՝ կիսանքի տամոզի մամանակի անխին մեքենային իւրն է, քաղցուր մեքենադ սիրով իւղատէ որ շուտ չի ժանգոտի և անցեալին ու ապագային հայրենեաց վարդապիւռ գրական դաշտերը մշակէ, հանկէ նորէն սիրոյդ ծողիկը պիտի բուսնի...

ՍԱՒԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

սէրը՝ կը հրահրէ զգացումներդ, ու արտիզ երակները՝ հոգիիդ լարերը... Երբ սիրերգակ սոխակ բուստտեղծներուն սիրոյ քնարին լեզուէն կը հասկնաս... Գրողութունի, Վ.Բ. ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

սէրը՝ քնքուշ անուշ ողջիկներուն սիրտ պարտէզին մէջը բուսնող կոյս կոկոն վարդաժողովի մըն է... որուն շուրջը կը քղզան աստուծոյ մանչուկ մեղուներ... Իցիւ թէ մեղրի հիւթ սիրոյ նեկտար՝ ծծած պահներուն չի թայթէին քնքուշ անուշ ծողիկը...

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՄԱՌԳ

սէրը՝ ով չի սիրեր՝ մայր-քնու թևան պարզեւած պուէտ-պլպուլին նման սիրերգակ աւիանայի բանաստեղծին սուսիղին տողերը... դրագէտին գողտրիկ գեղճը՝ հանճարին հաւատքին լոյս տէրը... ան չի գիտեր թէ կիսանքը ինչ է՝ ան կենդանի կապիկ մեռեալ մըն է...

ՍԵՊԻԼ

սէրը՝ քնարահար պուէտին սիրտ տառիղին սիրեր-

զուկ լարն է... իռէալի բարձունքէն, եղեմական դը-
րաստի սիրոյ երանութեան զեղծներու մեղեդիները
թրթռացներու, քերովբէներու նման...

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

սերդ լոյս տուաւ սրտիս... հարս եմ արուսեակ,
ես մոլորակ մը դուն աստղ մը կեանքիս... թէ որ ես
չըլլամ դուն ո՞ր պիտի ցոթեմ...

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

սերդ՝ ջերմաչափի նման ան ալ իր աստիճանը ու-
նի, դարնան բուրմունքով ասքարիւն աղնուատում սե-
ռերուն սէրը կը նմանի Արեւի, որ ստորին սեռերուն
լոյս կուտան... բայց ստորինը՝ երեք չի առաքնար սի-
րոյ լոյսէն նման ձմրան օդին...

ՀՈԳ. ՓՐՕՅ. ԼՈՒԳԵՐՄԱՆ

սերդ՝ արեւադառ անքիծ սրտի աէր աղնուականին,
դերազոյն երջանկութիւն կը պարգեւէ, ինչպէս արեւը
ծաղիկներուն՝ ռոկիով երջանկութիւն չի գնուիր՝ այլ
անկեղծ սիրոյ նեկտարով... ասորին սեռերը յաճախ
զուրկ են սիրոյ խորհուրդներէ, որոնք առաջին սիրոյ
քայլափոխին ճամբուն վրայ իսկ՝ յայտնի կ'ըլլան գի-
րենք, տենդի մը նման առաքնալով ու սառուպի պէս մա-
րելով...

ՍԹԱՆՏԱԼ

.

Ուրեմն ասորին սեռերուն, սիրապիղծ անհատնե-
րուն սէրը՝ սառուպի պէս կը մարի... ու աղնուական
սեռերուն տէրը Արեւի պէս լոյս կուտայ սրտին... Է-
շուրջիններուն, տալով ճառագայթարձակ «սիրոյ խոր-
հուրդներ»:

«Թողին այնուհետեւ իւրաքանչիւր զգիւղս՝ և զտուն, և զագարակս, ելին հարսունք յառագաստից, և փետայք ի սենեկաց, անկած ծերք յանկողինաց, և կոյս աղջիկունք և պարման ու հրախաք ի գրկաց ծնողայ... և չուէին ոքսոր տառապանք ի մահ... բայց սեր ի ազգաց լոյս տալ սրտանց»:

Անմահն Եղիշէի նկարագրած «ստառապանքը» չօչտփելով այս քափառաբերիկը... Նոյնան «գիւղաքաղաք»ի եղեմական չէն-չող «ագարագ»ի սիրաբուղիս մեղուալան հաւատակ ծնողքի մը քանդուած փեթակի ծոցէն փախչելով՝ մարդակերպ գիշատիչներու արիւնհոտ կտուցէն փախչող մեղուի մը պէս... ստոստելով՝ անմահ հոյ գրական մշակութային դաշտերու հրեղէն անթառամ «մարդ մարդ դալար հանճար»ներու շուրջը... մեղրանոյշ սիրոյ նեկտար՝ և լոյսի մով հաւաքելու, կեանքիս հոգիիս սնունդ, և արտիս ու լոյս տալու համար...

Ու սիրաբուղիս սիրոյս փեթակին կարօտով սիրու վրա, անմահ հոյ ոչուղ «Չիւսնին» գեղօնը երգելով՝ անուպատէն «չուելով» Եգիպտոս ինկոյ, որ կ'երգէ «գրիչս» մահ, իր սերը բեզի... —

«Ազգ իմ որքան նկուն մնաս,

«սիրս սերեզ չի զատուի,

«հազար տեսակ չարչարանք տան...

սիրս հոգիս քեզանից չի զատուի»:

Վ Ե Ր Զ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՐ-ՍՐՃԱՐԱՆ

“ԿԱԶԻՆՕ ՍԹԱՄՊՈՒԼ”

Շարան Ապսիւլ Ազիզ, «Յոզգի Պաֆ»ի դիմաց

Նախկին «Բաֆէ—Պար Բիււպ էլ Շարք»ը՝ որ փոխուեցաւ «Կազինո Սթամպուլ»ի, կ'արժէ անգամ մը այցելել այս ընդարձակ պարտէզով Պար Սրճարան Գուլէճը . . . որուն մէջ կարդալիք ամէն տեսակ գիրքեր, թերթեր՝ Արեւ, Յուսաբեր, Սրաքս, Սաւառնակ, ամէն օր պիտի գտնէք միշտ նոր՝ որմէ ալ լոյս տեսաւ այս «Գիրք»ը . . . :

Կարսոններու սպասարկութիւն՝ ամէն տեսակ մաքուր անխարդախ ըմպելիներ, պղտական առատ մէզէներով չափաւոր գիներով, սուրճ Պրազիլեա 20 Ե. Դ. և Նէմէնի 24 Ե. Դ. կը ծախուի, Պիլարտօ ժամը 4 Ե. Դ. սափրիչ, առտուան մաքուր ֆուլ և ամէն բան կը գտնուի քէյֆի տէր մարդոց համար . . .

Տէր և Տնօրէն

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ղ. ՄՈՌԱԼԵԱՆ

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ ՏՊԵԼԻՔ
ԳԻՐՔԵՐԸ ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

- 1.— ՈՂՋՈՅՆ ՔԵՋ ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
(Քերթուածներ)
- 2.— ՍԻՐՈՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ
(Սիրահար սիրարբշիւ սեռերուն)
- 3.— ՍԷՐ, ԱՏԵԼՈՒԹԻՆ, ՏԱՌ-ԱՊԱՆՔ
(Կամքի, սրտի, ճաշակի, տէր երկ-
սեռերուն.— Արձակ)
- 4.— ՄԵՆՍ ՄԻ ԽՈՍԻՐ ԱՂՋԻԿՍ . . .
(Կալուածատէր միլիոնատէր մը երա-
զող գարեջրատան ստորին ծառայի
մը աննշան կինը.— Իրական վէպ)

ԳԻՆ՝ 4 Ե. Դ., 5 Ֆր., 1 Շիլին

Դիմել հեղինակին այս հասցեով՝

ARTIN MORALIAN

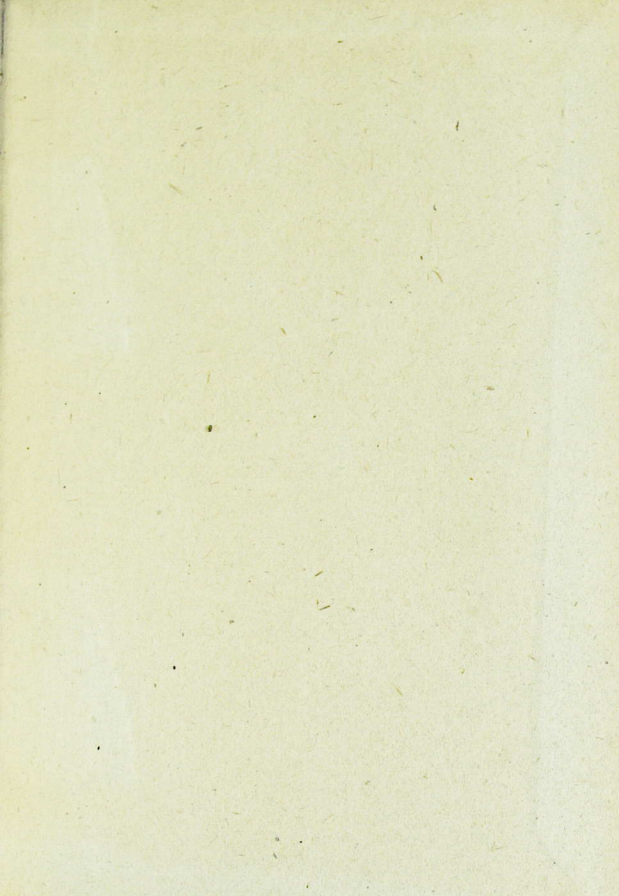
PROP.

CAFE-BAR CASINO STAMBOL

Rue Abd-el-Aziz, LE CAIRE (Egypte)

[504]

A $\frac{\pi}{57912}$

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220057212